

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра практичної психології

ГЕНДЕРНІ УПЕРЕДЖЕННЯ КЛІЄНТІВ ЯК ОДНА ІЗ ОЗНАК
НЕВДАЛОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
освітнього ступеня «магістр»

Катерини Ільків

2 курсу, заочної форми навчання

Спеціальність 053 «Психологія»

ОПП «Психологія»

Науковий керівник:

доцент кафедри

кандидат психологічних наук

Петро Козира

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та практичної

психології

Ольга Угрин

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

_____ 202__ р., протокол No _____

завідувач кафедри теоретичної психології, доктор психологічних наук,

професор _____ Зоряна Ковальчук

Львів

2024

ANNOTATION

The paper conducts thorough research and analysis of gender biases in the context of counseling clients as a potential cause of ineffective counseling in order to develop strategies and approaches to reduce the impact of gender biases and stereotypes and create professional balance in the work of therapists. The first section examines the theoretical and methodological foundations of gender bias in psychological counseling. In particular, based on the analysis of domestic and foreign literature, the essence of gender and gender bias is clarified and supplemented. Gender is a set of social constructs and representations, not something given by nature. Gender bias is a system of formed and unfounded prejudices based on gender that influences people's perceptions, expectations, and behavior in accordance with stereotypes about gender, thus bringing inequality and discrimination to society. It is substantiated that gender bias can occur in psychological counseling, both in relation to men and women. Another important task was to identify the factors that influence the formation of gender bias. We have identified: 1. Sociocultural environment; 2. Family upbringing; 3. Education and media; 4. Personal experiences and interactions; 5. Biological and psychological factors; 6. Perception of the psychologist; 7. Religion and faith; 8. Economic factors; 9. Political context; 10. Group affiliation; 11. Psychological factors; 12. Technological and innovative changes; 13. Community and role model influence; 14. Personal growth and awareness; 15. Influence of social networks and peers. The impact of each factor can be individualized and depends on the unique context and experience of each person.

In the second section of the paper, the gender biases of clients in counseling were studied. Through the study of foreign theoretical and practical research on gender issues, we have identified and substantiated the peculiarities of women's psychological needs in counseling: 1. Emotional expression; 2. Relationships and social support; 3. Stress and self-care; 4. Driving factors and personal goals; 5. Women's health topics; 6. Personal development; 7. Role conflicts; 8. Trauma and

stressful situations; 9. Psychology of relationships; 10. Self-awareness and self-improvement. We have also identified the peculiarities of counseling men: 1. Expression of emotions; 2. Roles and life planning; 3. Stress and problem solving; 4. Self-esteem and self-expression; 5. Relationships and communication; 6. Being vulnerable; 7. Gender socialization; 8. Relationships and the field of intimacy; 9. Work and career; 10. Parenting and paternity. The difference between men's and women's psychological needs is as follows: 1. Expression of emotions; 2. Self-identification; 3. Support and relationships: women usually show a greater tendency to establish social ones; 4. Sexuality and intimacy; 5. Psychological health and self-awareness. A sample survey was used to determine the impact of gender bias on the results of psychological counseling. The survey was conducted on a sample of 80 people on the Google Form platform. The analysis of the results obtained from the questionnaire "Influence of gender biases on the results of psychological counseling" showed that there is a certain influence of gender biases on the results of psychological counseling, in particular, it may be one of the reasons for unsuccessful counseling.

The third section develops and offers practical recommendations for preventing and overcoming gender bias in counseling. In particular, specific recommendations on gender peculiarities in the choice of counseling techniques have been formulated. First, it is necessary to take into account different gender perspectives, both in the context of choosing a psychologist and in the process of counseling. Second, it is important to use a combination of techniques, in particular, to take into account that different gender groups may respond to different counseling techniques. Third, gender roles and potential stereotypes need to be clearly defined. Fourth, if it is group work, there should be diversity in the psychological team. Fifth, counselors should constantly update their knowledge and skills in the field of gender issues and counseling techniques. An individual approach remains equally important. A comprehensive plan for a psychologist to work with clients with gender bias has been developed, which includes successive stages and

specific actions. The developed measures and suggestions for psychologists' work with clients with gender biases can be adjusted and adapted to the characteristics of each client. They are aimed at reducing the impact of gender biases and stereotypes and creating a professional balance in the work of counselors, which will help to avoid unsuccessful counseling.

АНОТАЦІЯ

У роботі проведено ґрунтовне дослідження та аналіз гендерних упереджень в контексті консультування клієнтів як потенційної причини неефективного консультування, з метою розроблення стратегій та підходів для зменшення впливу гендерних упереджень та стереотипів та створення професійної рівноваги в роботі консультантів.

У першому розділі досліджені теоретико-методичні засади гендерних упереджень у психологічному консультуванні. Зокрема на підставі аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури було уточнено і доповнено сутність гендеру та гендерних упереджень. Гендер - це сукупність соціальних конструктів і репрезентацій, а не закріплена природою даність. Гендерне упередження - це система сформованих та необґрунтованих упереджень, заснованих на статевій приналежності, яка впливає на сприйняття, очікування та поведінку людей відповідно до стереотипів про стать, при цьому привносячи нерівність та дискримінацію у суспільстві. Обґрунтовано, що гендерні упередження можуть проявлятися у консультуванні у психолога, як у відношенні чоловіків, так і жінок. Також важливим завданням було визначити фактори, які впливають на формування гендерних упереджень. До них ми включили: 1. Соціокультурне оточення; 2. Сімейне виховання; 3. Освіта та засоби масової інформації; 4. Особистий досвід та взаємодія; 5. Біологічні та психологічні фактори; 6. Сприйняття психолога; 7. Релігія та віра; 8. Економічні фактори; 9. Політичний контекст; 10. Групова приналежність; 11. Психологічні чинники; 12. Технологічні та інноваційні зміни; 13. Вплив спільноти та рольових моделей; 14. Особисте зростання та

усвідомленість; 15. Вплив соціальних мереж та однолітків. Вплив кожного фактора може бути індивідуалізованим і залежить від унікального контексту та досвіду кожної людини.

У другому розділі роботі було проведено дослідження гендерних упереджень клієнтів у консультуванні. Шляхом вивчення зарубіжних теоретико-практичних досліджень з проблематики гендерних особливостей нами були визначені та обгрунтовані особливості жіночого психологічного запиту у консультуванні: 1. Емоційна експресія; 2. Відносини та соціальна підтримка; 3. Стрес та самопіклування; 4. Рушійні фактори та особисті цілі; 5. Теми жіночого здоров'я; 6. Розвиток особистості; 7. Рольові конфлікти; 8. Травми та стресові ситуації; 9. Психологія стосунків; 10. Самоусвідомлення та самовдосконалення. Також визначено особливості консультування чоловіків: 1. Вираження емоцій; 2. Ролі та життєве планування; 3. Стрес та подолання проблем; 4. Самоцінка та самовиявлення; 5. Взаємини та комунікація; 6. Виявлення вразливості; 7. Гендерна соціалізація; 8. Стосунки та інтимна сфера; 9. Робота та кар'єра; 10. Батьківство та патермальність. Різниця між чоловічими та жіночими психологічними запитами полягає у: 1. Вираженні емоцій; 2. Самоідентифікації; 3. Підтримці та стосунках: жінки зазвичай демонструють більшу схильність до встановлення соціальних; 4. Сексуальності та інтимній сферах; 5. Психологічному здоров'ї та самообізнаності. Для визначення впливу гендерних упереджень на результати психологічного консультування було застосоване вибіркове обстеження. Опитування проводилось у вибірці 80 чоловік на платформі Google Форма. Аналіз отриманих результатів згідно опитувальника «Вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування» показав, що існує певний вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування, зокрема це може бути однією із причин невдалого консультування.

У третьому розділі розроблені і запропоновані практичні рекомендації щодо попередження та подолання гендерних упереджень у консультуванні.

Зокрема було сформовано конкретні рекомендації щодо гендерних особливостей при виборі консультативних технік. По-перше, потрібно враховувати різноманітні гендерні перспективи як у контексті вибору психолога, так і в самому процесі консультування. По-друге, важливо застосовувати поєднання технік, зокрема потрібно зважати на те, що різні гендерні групи можуть відгукуватися на різні консультативні техніки. По-третє, потрібно чітко визначити гендерні ролі та потенційні стереотипи. По-четверте, якщо це командна робота, то має бути різноманітність психологічної команди. По-п'яте, консультанти повинні постійно оновлювати свої знання та навички в галузі гендерних питань та консультативних технік. Не менш важливим залишається індивідуальний підхід. Також було розроблено універсальний план роботи психолога з клієнтами з гендерними упередженнями, який включає послідовні етапи та конкретні дії. Розроблені заходи і пропозиції для роботи психолога з клієнтами з гендерними упередженнями можуть бути коректовані та адаптовані з урахуванням особливостей кожного клієнта. Вони спрямовані на зменшення впливу гендерних упереджень та стереотипів та створення професійної рівноваги в роботі консультантів, що допоможе уникнути невдалого консультування.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ГЕНДЕРНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ У ПСИХОЛОГІЧНОМУ КОНСУЛЬТУВАННІ	10
1.1. Поняття гендеру та гендерних упереджень	10
1.2. Теоретичні підходи до гендерних упереджень у психологічному консультуванні	26
1.3. Фактори, що впливають на виникнення гендерних упереджень клієнтів у консультуванні	39
Висновки до розділу 1	43
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ КЛІЄНТІВ У КОНСУЛЬТУВАННІ	46
2.1. Визначення гендерних особливостей консультування з чоловіком та жінкою	46
2.2. Різниця у постановці психологічного запиту чоловіком та жінкою	50
2.3. Вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування	65
Висновки до розділу 2	77
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ У КОНСУЛЬТУВАННІ	81
3.1. Гендерні особливості підбору консультативних технік	81
3.2. Навчання консультантів роботі з клієнтами з гендерними упередженнями	86
3.3. Розвиток індивідуального підходу у консультуванні з позиції гендерної проблематики	91
Висновки до розділу 3	97
ВИСНОВКИ	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	105
ДОДАТКИ	111

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасне суспільство переживає неабиякі зміни в різних аспектах свого функціонування, але однією з ключових тем, яка активно дискутується та вивчається, є гендерна рівність та упередження. Особливо важливою стає ця проблематика в контексті психологічного консультування, де спілкування та взаємодія індивіда з професійним психологом можуть суттєво впливати на його психічне здоров'я та самопочуття. Гендерне упередження в психологічному консультуванні є проблемою, що вимагає невідкладного вивчення та розуміння. З огляду на різницю у соціокультурних ролях та стереотипах, які призводять до упереджень, особливо важливо досліджувати, як ці аспекти впливають на ефективність психологічного консультування для різних гендерних груп. Дослідження гендерного упередження в психологічному консультуванні має велике значення не лише для наукового співтовариства, але й для практикуючих психологів, які повинні бути свідомими своїх власних упереджень та вміти надавати послуги, що враховують індивідуальні особливості та потреби клієнтів незалежно від їхньої гендерної приналежності. Пошук наукових та практичних рішень для зменшення гендерного упередження в психологічному консультуванні може сприяти покращенню якості психічної допомоги та підтримки, що надається різним індивідам у сучасному суспільстві. Тому досліджувана тема не лише актуальна, але й необхідна, як у теоретико-методичному аспекті, так і у практичному вимірі.

Аналіз сучасного стану вирішення поставлених питань у теорії і практиці. Питання сутності та змісту гендеру, його значущості, гендерних ролей та особистісної ідентичності вивчалися такими вітчизняними науковцями: О. Блинова, М. Богачевська-Хом'як, М. Боришевський, В. Васютинський, Т. Говорун, Т. Голованова, М. Кіммель, І. Кон, В. Кравець, Т. Краснопольська, О. Кікінежді, В. Кравець, С. Максименко, Т. Марценюк, В. Москаленко, В. Татенко, Т. Титаренко, О. Цокур та ін. Серед зарубіжних

авторів можна виділити: Бем С.Л., Броверман І.К., Браун А.Л., Берч М.А., Коннелл К., Девенпорт Д., Даймонд Л.М., Елліс Л., Енс К.З., Еріксон Е.Х., Гілліган К., Гоффман Е., Голдман Карен Фредда, Джонсон М., Кесслер С.Дж., Лакер Т., Леонард М.М., Левінсон Д.Дж., Макфедден С., Макрат Е., Монро С., Шер М., Столлер Р.Дж., Темза Т.Б., Ватсон Джон Б., Вест К., Вестелл Колін А. Незважаючи на ґрунтовні дослідження гендеру, гендерних підходів в теорії та практиці, залишаються не дослідженими питання впливу гендерних упереджень на психологічні консультування, зокрема визначення такого впливу в контексті виявлення гендерних упереджень клієнтів як однієї з ознак невдалого консультування.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає у вивченні та аналізі гендерних упереджень в контексті консультування клієнтів як потенційної причини неефективного консультування, з метою розроблення стратегій та підходів для зменшення впливу гендерних упереджень та стереотипів та створення професійної рівноваги в роботі консультантів.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні завдання:

- Визначити сутність понять «гендер» та «гендерні упередження»;
- Дослідити теоретичні підходи до гендерних упереджень у психологічному консультуванні;
- Виокремити і обґрунтувати фактори, що впливають на виникнення гендерних упереджень клієнтів у консультуванні;
- Визначити гендерні особливостей консультування з чоловіком та жінкою;
- Проаналізувати різницю у постановці психологічного запиту чоловіком та жінкою;
- Визначити чи існує вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування;
- Сформулювати гендерні особливості підбору консультативних технік;
- Запропонувати програму навчання консультантів роботі з клієнтами з гендерними упередженнями;

- Розробити рекомендації щодо розвитку індивідуального підходу у консультуванні з позиції гендерної проблематики.

Об'єкт дослідження: психологічне консультування клієнтів у різних сферах.

Предмет дослідження: гендерні упередження в контексті консультування клієнтів, які можуть впливати на якість та ефективність консультаційних послуг.

Теоретичною та методологічною основою даної роботи є застосування об'єктивних принципів наукового пізнання, системного підходу, використання методів аналізу, синтезу, групування, порівняння, метод анкетування, опитування. В ході дослідження розглядалися та вивчалися вітчизняна та зарубіжна наукова спеціальна література з проблематики гендеру та гендерних упереджень зокрема у психологічному консультуванні.

Практичне значення одержаних результатів. Дана кваліфікаційна робота має практичну значимість, яка полягає у розробленні практичних рекомендацій щодо ефективного навчання консультантів роботі з клієнтами з гендерними упередженнями та розвитку індивідуального підходу у консультуванні з позиції гендерної проблематики.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний її обсяг становить 102 сторінки друкованого тексту, містить 5 рисунків, 1 додаток, список використаних джерел містить 62 джерела.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ГЕНДЕРНХ УПЕРЕДЖЕНЬ У ПСИХОЛОГІЧНОМУ КОНСУЛЬТУВАННІ

1.1. Поняття гендеру та гендерних упереджень

Поняття «gender» - буквально «рід» вперше вжито американським психоаналітиком Р. Столлером у 1968 р. За змістом його можна перекласти як «соціально організовані відносини статей», соціально закріплений поділ ролей на «чоловічі» і «жіночі». Можна сміливо сказати, що гендер - це соціальна стать, тобто історично сформовані і підтримувані суспільною свідомістю переліки приписів, яких мають дотримуватися жінки і чоловіки, жінки на відміну від чоловіків і чоловіки на відміну від жінок. Гендерний підхід у психології орієнтований на аналіз наслідків статевої диференціації та ієрархічності (чоловіче домінування і жіноче підпорядкування) у відносинах, що складаються між чоловіками і жінками, на можливостях їх особистісної самореалізації в сімейній, професійній та інших сферах.

Поділ людей на чоловіків та жінок є центральною установкою сприйняття нами себе та оточуючих [46]. На повсякденному рівні суджень більшість переконана у тому, що психологічні відмінності між чоловіками та жінками пов'язані з генетичними, анатомічними та фізіологічними особливостями чоловічого та жіночого організму.

Однак факт тілесної відмінності чоловіків і жінок ще не говорить про те, що саме звідси походять і всі відмінності, що спостерігаються між ними, включаючи психологічні. Адже біологічні відмінності мають і соціокультурний контекст, що визначає, які особистісні та поведінкові характеристики в даний час і в даному суспільстві очікуються від чоловіка, а які від жінки, які характеристики вважаються людьми важливими для чоловіка, а які - для жінки. Та й те, як ми сприймаємо біологічні відмінності між статями, також визначається культурними чинниками.

Починаючи з 1980-1990 рр., гендерні дослідження стали досить поширеними у світі. Проте розуміння і використання самого поняття "гендер"

і методи, що використовуються в цих дослідженнях, мають значні розбіжності. У різних соціально-психологічних школах "гендер" визначається наступним чином:

1. Соціобіологічна характеристика особистості;
2. Соціальний статус, який можна досягти;
3. Сукупність соціальних ролей;
4. Культурна схема (згідно з S.L. Bem);
5. Соціальний інститут (згідно з J. Lorber);
6. Система міжособистісної взаємодії, де гендер виступає як технологія представлення себе в соціальному просторі (згідно з J. Butler).

З метою кращого розуміння поняття "гендер" варто розглянути основні теорії і концепції, а також їх складові.

Як зазначає французький історик Т. Лакер, у Європі до XVII ст. базовими відмінними ознаками понять «чоловік» і «жінка» вважалися соціальний статус індивіда та виконувани ним соціокультурні ролі, а не анатомо-фізіологічні особливості [49]. Тілесна відмінність чоловіків і жінок не ставилася під сумнів, проте суть відмінностей між ними люди вбачали аж ніяк не в біології. Тривалий час у європейській культурі існувала одностатева модель людини, описана античним філософом лікарем Галеном у II ст. н. е. Відповідно до цієї моделі організм жінки розглядався як біологічно недосконалий чоловічий організм. У Галенівській схемі структурно-морфологічних відповідностей репродуктивних органів, жіночий організм має такі самі статеві органи, як і чоловічий, проте єдина відмінність між ними вбачалася в тому, що у жінки через «недостатню життєву енергію» ці органи знаходяться усередині, тоді як у чоловіка вони розташовуються зовні. Жіночі геніталії аж до 1700-х років не мали власної назви, а для їх позначення використовувалися терміни, що позначають чоловічі статеві органи, і лише контекст визначав те, про яке тіло - чоловіче чи жіноче йде мова. Власне статеві відмінності фіксувалися не онтологічними, а соціологічними категоріями. Природне тіло розглядалося як підпорядковане

соціальному буттю людини, тому що тілесне вважалося тимчасовим, нестабільним утворенням, яке виконувало лише допоміжні функції в людському житті.

Світоглядні зрушення в європейській свідомості, що відбулися в епоху Відродження, змінили погляд на роль тіла в житті людини. Воно стало вважатися єдиною реальною, об'єктивно існуючою характеристикою індивіда - на противагу умовності та довільності соціальних визначень різних людських якостей, у тому числі й сексуальних. Якщо в античній та середньовічній Європі психологічні та соціальні відмінності чоловіків і жінок співвідносилися з відмінностями у їхньому соціальному статусі, то після XVII ст. коріння соціальних та психологічних відмінностей стали вбачати в анатомії чоловіків та жінок. А точніше, у здібності жінки до дітонародження та пов'язаними з нею фізіологічними процесами: менструацією, лактацією, гормональними зрушеннями тощо. Таким чином, до XIX ст. питання про сексуальні відмінності між чоловіками та жінками було підмінене питанням про репродуктивні функції організму, що в кінцевому випадку призвело до виникнення в європейській культурі двостатевої моделі людини, в якій чоловіче та жіноче являли собою два антагоністичні полюси. Нова модель дозволяла розглядати соціально зумовлені сексуальні відмінності у поведінці особистості як біологічно детерміновані, що виникають на основі неоднакової анатомічної, клітинної будови, ендокринних, психофізіологічних та інших тілесних функцій. Так у європейській свідомості утвердилося уявлення про те, що стать людини є біологічним феноменом і що статей у людини лише дві.

З погляду сучасного біологічного знання стать людини має багаторівневу організацію [5]:

- генетична стать (певний набір генів);
- гонадна стать (зовнішні та внутрішні статеві органи, залози внутрішньої секреції);

- морфологічна стать (тілесні характеристики - ступінь овоłosіння тіла, м'язова маса та розподіл жирової тканини);
- церебральна стать (диференціація мозку під впливом тестостерону).

Тільки на рівні гонадної статі, а точніше, на рівні генітальної підсистеми ми можемо говорити про чіткий поділ на дві протилежні форми статевої організації - чоловічі та жіночі статеві органи, що виконують різні функції у процесі розмноження (репродуктивні функції). Тому обґрунтованість жорсткого поділу людей на дві статі може бути поставлена під сумнів. Навіть на генетичному рівні вчені сумніваються у чіткості поділу статі на дві.

Однак у свідомості більшості людей присутня рідко усвідомлювана пізнавальна установка на те, що чому саме геніталії є основним критерієм і початковою точкою відліку при оцінці всіх складових біологічної статі. Виходить, що різницею репродуктивних функцій тіла люди намагаються пояснити наявність психологічних та соціальних відмінностей між чоловіками та жінками. Насправді ж біологічні (статеві) ознаки визначають не так психологічні відмінності, скільки рівень психічної (психофізіологічної) активності організму, що має чоловічі чи жіночі геніталії.

З біологічними факторами пов'язані рухова рухливість, можливості застосування м'язової сили у тому чи іншому виді діяльності, збудливість нервових процесів, швидкість психофізіологічних реакцій тощо. Біологічно зумовлена активність психофізіологічних процесів завжди отримує соціокультурну та особистісну інтерпретацію, пов'язану з тим, у якому соціальному контексті розвиваються та реалізуються ці біологічні (статеві) особливості. У соціально-психологічному плані різні аспекти біологічної статі особистості пов'язані з процесом соціального сприйняття, із системою соціальних відносин, що виникають на основі будь-якого з аспектів сексуальності. Реалізація особистості у сексуальній сфері визначається мотивами, цілями, ціннісними орієнтаціями і наданими суспільством і

культурою засобами реалізації природних (статевих) можливостей у тих чи інших вчинках. Навіть сексуальні бажання, як реальність психологічного переживання, визначального прагнення до певного об'єкту, виявляються пов'язані з соціальним сприйняттям і оцінкою цього об'єкта і тому мають самостійне, а не виключно біологічне визначення [1].

Крім того, особистість чоловіка та жінки в психологічному сенсі характеризується якостями, які набувають і реалізуються в процесі спілкування, соціальної взаємодії в контексті міжособистісних та суспільних відносин. Для того щоб адекватно зрозуміти природу та походження психологічних відмінностей між чоловіками та жінками, ми маємо враховувати цю обставину. Оскільки в поведінці людини біологічні та соціальні характеристики тісно переплетені, ми ніколи не можемо зі стовідсотковою переконаністю стверджувати, що відмінності, які виявляються в чоловічій та жіночій поведінці, мають однозначно біологічне походження.

При визначенні сутнісного розуміння гендера як соціального конструкта, можна виділити наступні параметри:

1. Біологічна стать - відповідно до фізіологічних ознак, особи можуть бути класифіковані як чоловік або жінка;
2. Статеві-рольові стереотипи - це уявлення та очікування, які поширені в конкретному суспільстві щодо поведінки та ролей, які відводяться чоловікам і жінкам;
3. Гендерний дисплей - це різноманітні прояви поведінки та взаємодії, які пов'язані з прийнятими у суспільстві нормами щодо чоловічого та жіночого поведіння [54].

Поняття гендерний дисплей введено І. Гоффманом для опису соціальних аспектів статі. Воно виражає безліч проявів культурних складових статі – гендерні стереотипи, статево-рольові норми та статево-рольову ідентичність. Гендерний дисплей являє собою механізм створення гендера [14].

Для прояснення біологічних і соціально-психологічних аспектів чоловічої та жіночої поведінки американський психолог Р. Столлер наприкінці 1960-х рр. запропонував поняттєво розділити людську сексуальність за двома аспектами: біологічним, яким він запропонував закріпити термін «стать», і соціальним, за яким він запропонував закріпити термін «гендер» [58]. Ідея про виділення двох вимірів статі - біологічного та соціального - виникла у Р. Столлера при дослідженні феномена транссексуальності: суб'єктивної переконаності людини у своїй приналежності до протилежної статі. У цьому феномені найчіткіше відбивається той факт, що природні характеристики організму існують для людини тільки як деякі символи, наділені соціальним та особистісним змістом та ціннісними значеннями.

Термін «гендер» до його означення Р. Столлером був лише граматичною категорією, що означав чоловічий, жіночий чи середній рід висловлювань англійською мовою. Граматичний термін гендер (родова ознака) в англійській мові відображає контекстуальну, а не постійну (онтологічну) сутність чоловічих та жіночих якостей. Використання цієї граматичної категорії як соціально-психологічного поняття було покликане підкреслити той факт, що біологічні характеристики сексуальності не дано людині безпосереднім чином, а завжди визначаються через призму індивідуальної свідомості та соціальних уявлень, тобто існують у вигляді суб'єктивного та зафіксованого в культурі знання про них. З введенням цього терміна, психологічні риси жінок і чоловіків, які часто приписуються лише на біологічних підставах, отримали пояснення через процеси акультурації та соціалізації.

Бути чоловіком чи жінкою у психологічному плані означає суб'єктивну впевненість у тому, що кожен представник тої чи іншої біологічної статі (що володіє певними геніталіями і тілесними характеристиками) має специфічні особистісні та поведінкові характеристики, що відповідають цій статі. Отже, стать у соціальній взаємодії виступає, насамперед, як когнітивна схема -

обумовлені культурою уявлення про те, які особистісні ознаки властиві людям тої чи іншої статі. Такого висновку дійшли американські соціальні психологи С. Кесслер та У. Маккенна [46].

В результаті наступних досліджень феномена транссексуальності у напрямі, закладеному Р. Столлером, ці вчені поставили під сумнів саме існування об'єктивної біологічної реальності статі, зафіксованої у цьому понятті. С. Кесслер і У. Маккенна стверджують, що стать у тому вигляді, якому вона розуміється в біології та повсякденному знанні, є продуктом соціальної взаємодії у повсякденному житті, тобто вона виступає лише різновидом гендера як системи соціальних відносин, що складається за довільно обраним генітальним критерієм поділу людей на групи, і різновидом системи соціальних уявлень (переконань) про неминучість такого поділу.

Біологічна стать, так само як і гендер, фактично є соціальним конструктом - продуктом стійких інтерпретативних практик, що виникають на основі когнітивних схем сприйняття. У психологічному та соціальному плані біологічна стать завжди існує для особистості у вигляді умовної системи пояснень (інтерпретацій). Заперечуючи дуалізм поділу сексуальності на стать та гендер, С. Кесслер та У. Маккенна запропонували позначати терміном «гендер» не лише соціокультурні уявлення та індивідуальні когнітивні схеми сприйняття біологічної статі, а також ті аспекти буття жінки чи чоловіки, які традиційно вважалися біологічними. Вони запропонували залишити за терміном «стать» лише репродуктивну активність. Саме С. Кесслер та У. Маккенна ввели практику позначення терміном «гендер» будь-які прояви статі, не пов'язані безпосередньо з репродуктивною активністю. І це досить важливий момент.

Розуміння гендера можна розглядати як мережу, структуру або процес. Він є стратифікаційною категорією, взаємодіючою з іншими стратифікаційними категоріями, такими як клас, раса та вік. Подивимося на етапи розвитку гендера як статусу та структури:

1. Біологічна категорія статі (sex) - це безпосереднє поєднання генів і геніталій, а також гормональний набір на ранніх стадіях життя та під час дорослості;

2. Соціальна категорія статі (sex) - це призначення народження на підставі типу геніталій;

3. Статева (sex-gender) ідентичність - це свідомість про свою стать, усвідомлення свого тіла як жіночого або чоловічого, а також свідомість про соціальне визнання своєї статі;

4. Процес формування статі (gender) - це навчання, усвідомлення рольових функцій та освоєння поведінкових аспектів, які відповідають певному гендерному статусу;

5. Статус та структура статі (gender) - це завершення процесу формування гендерного статусу, включаючи взаємозв'язки з громадською структурою, особливо з відносинами панування та підпорядкування, що є заповітними для кожної статі [61].

Ірвінг Гофман стверджує, що гендер позначається як культурно визначений корелят статі (безвідносно того, чи є він наслідком біології чи навчання), а гендерний дисплей – це конвенціоналізовані демонстрації цих корелятивів [40]. До гендерного дисплею належить все, що дозволяє у ситуації комунікації ідентифікувати особу як чоловіка чи жінку - ім'я, зовнішність, тембр голосу, манери, стиль виявлення почуттів тощо. За Гофманом, гендерний дисплей є передумовою будь-якої соціальної взаємодії, оскільки буття чоловіком чи жінкою і коректна експресія цього позначає соціальну компетентність особи. Вона викликає комунікативну довіру. Концепт гендерного дисплею дозволяє побачити, яким чином особа свідомо чи несвідомо у повсякденній взаємодії продукує сигнали, що дозволяють визначати її гендер [40].

Коли мова йде про психологічний аналіз та дослідження гендерних характеристик особистості, характеристики біологічної активності нерідко поєднують із поведінкою в соціально-психологічному сенсі. Змішання

статевих і гендерних характеристик призводить до того, що до характеристик мужності та жіночності одночасно відносять і психофізіологічні, і соціокультурні аспекти психологічних відмінностей. Тоді як у ситуаціях реальної взаємодії між собою люди рідко пов'язують біологічні особливості свого організму із гендерними характеристиками. На змішанні статевих і гендерних відмінностей часто будується критика гендерного підходу до пояснення поведінки людей.

У методологічному плані дослідження гендерних характеристик особистості може здійснюватися в рамках двох підходів: статтеворольовому та соціально-конструктивістському. Статтеворольовий підхід зводить гендер до одного з його соціально-психологічних проявів – гендерним стереотипам (схеми сприйняття). Такий підхід цілком вписується в трактування терміна «гендер», що запропоноване Р. Столлером [58]. Адже з його допомогою позначалися соціокультурні уявлення про особистість чоловіків і жінок, що пов'язували психологічні особливості зі статевою приналежністю людини, об'єктивність існування якої ще ставилася під сумнів. Тому прихильники цієї методології інтерпретують наявність двох протилежних гендерів (чоловічого та жіночого) як соціокультурне або суб'єктивне відображення природної даності: двох біологічних статей, яким відповідає той чи інший обумовлений природою зміст пов'язаних із статтю соціальних ролей.

У найбільш розгорнутому вигляді соціально-психологічна теорія гендерної схеми була розроблена С. Бем [18]. Гендер як система уявлень («гендерна лінза», за визначенням С. Бем) є невід'ємною частиною культурного дискурсу (реальної практики використання мови, в яку закладено гендерні відмінності у вигляді граматичних родів та правил їх вживання) та соціальних практик спілкування, взаємодії та діяльності людей. І в цьому випадку він має множинні форми прояву, які не зводяться лише до сукупності статевих ролей, запропонованих суспільством за ознакою статі. Гендером буде і специфічна мова спілкування, і поділ праці між чоловіками та жінками, і розподіл владних відносин, і система цінностей, і багато іншого.

Повсякденні практики соціального життя обмежують можливості довільного використання зразків соціальної взаємодії та поєднання особистісних якостей чоловіками та жінками, але однозначно не наказують абсолютного дотримання домінуючих гендерних моделей. Концепція гендерної схеми С. Бем вдало накладається на первісне уявлення про гендер як соціальну надбудову над біологічною статтю [27]. Багато досліджень, що названі в психології гендерними, концентруються виключно на виділенні змістовного різноманіття гендерних схем, представлених у різних соціальних групах та ситуаціях соціальної взаємодії, залишаючи за дужками механізми їх формування.

В свою чергу, у соціально-конструктивістській методології заперечується наявність причинної залежності між чоловічою та жіночою тілесною (і психофізіологічною) організацією та соціально-психологічними характеристиками особистості. Система соціальних та міжособистісних відносин, що складається між людьми різної статі та сексуальних уподобань, а також з різною орієнтацією на ті чи інші моделі поведінки (гендерні ролі), не може бути зрозуміла та пояснена без урахування владного виміру цих відносин (домінування і підпорядкування, паритету та нерівності, внутрішньогрупового фаворитизму та міжгрупової дискримінації). Відносини чоловічого та жіночого є відносинами відмінності, сконструйованої як нерівність соціальних можливостей. Владна асиметрія відносин підкреслюється різницею в гендерно-специфічних патернах спілкування, які насправді маскують дискримінацію під «об'єктивну» гендерну відмінність [34].

У психології механізми соціального конструювання гендеру нерідко зводяться до процесу соціалізації. Відповідно гендерні дослідження перетворюються на пошук статевих відмінностей, що виникають у процесі соціалізації. Однак уявлення про соціальне конструювання гендера суттєво відрізняється від класичної теорії статевої соціалізації, розробленої в рамках статтеворольового підходу Т. Парсонса, Р. Бейлза та М. Комаровські. У

соціально-конструктивістській методології наголошується на активності особистості у створенні гендерних відносин у процесі спілкування та взаємодії людей, а не на просте засвоєння та відтворення соціальних норм [11].

Для кращого розуміння поняття "гендер", важливо розглянути питання про формування гендерних ролей. Гендерні ролі є складовими соціальної конструкції, яка визначає наше сприйняття статі. На сьогоднішній день найрозповсюдженішими є такі основні теорії формування гендерних ролей:

1. Психодинамічна теорія, яка акцентує увагу на динаміці психічної діяльності. Згідно з цією теорією (представленою Фрейдом, Фішером, Грюнбергом), від самого народження діти наділені сексуальною енергією – лібідо;

2. Теорія зумовленості і соціального навчання. Вона передбачає, що уявлення про гендерні ролі формуються в рамках кожної культури, а потім передаються дітям через їх інтеграцію в соціальні стосунки з батьками, однолітками та іншими людьми. Важливо зауважити, що діти активно впливають на формування своїх гендерних уявлень;

3. Теорія когнітивного розвитку, яка виникла у контексті теорії соціального навчання, підкреслює, що людина сприймає тих, хто оточує її, і оцінює свої взаємодії з ними з урахуванням гендерних уявлень. Цікавою особливістю цієї теорії є припущення, що у дітей вже є базова система чоловічих або жіночих цінностей, і вони свідомо обирають певних чоловіків або жінок, які є їхніми моделями для наслідування, з метою набуття маскулінних чи фемінінних рис. З часом, діти формують власну систему ухвалення поведінки, що відповідає їхнім гендерним уявленням;

4. Гуманістично-екзистенціальна теорія пропонує концептуальні принципи (К. Роджерс, А. Маслоу), які дають можливість порівняти самореалізацію чоловіків і жінок у різних сферах діяльності (Я-актуалізація). Виявлено, що більшість жінок не має достатньої можливості знайти професійне задоволення та реалізуватися у громадській сфері через те, що їх

вибір часто обмежується зовнішніми умовами, а не особистим прагненням до самовираження та самореалізації. Карл Роджерс, однак, стверджував, що будь-яка самореалізація з позицій гуманістичної психології неможлива, якщо порушується принцип безумовної любові до себе [19].

5. Теорія біхевіоризму, відома як поведінкова школа, розглядає поведінку людини як систему закріплених стимул-реактивних зв'язків, які формують типову чоловічу або жіночу поведінку. Статеві ролеві установки у дітей за цією теорією вперше формуються в батьківській сім'ї, а потім в школі та на вулиці, як стверджують Джон Вотсон і Розалін Рейнер [60];

Від самого народження діти переважно оточуються людьми, які підсилюють типові реакції відповідно до їх статі, що допомагає сформувати чоловічу або жіночу ідентичність. Цю теорію також називають теорією статевої типізації;

6. Згідно з теорією соціальних ролей, розробленою А. Іглі, гендерні відмінності у людей є результатом виконання різних соціальних ролей. Ці ролі визначають та сприяють певним варіантам поведінки у чоловіків та жінок. Кожна роль впливає на формування конкретних навичок та установок, які, в свою чергу, призводять до різних типів поведінки у представників різних статей. Враховуючи той факт, що чоловіки та жінки часто займаються різними видами діяльності, можна зробити висновок, що вони проявляють різні аспекти своєї особистості. Таким чином, це впливає на їхнє унікальне сприйняття світу та спосіб взаємодії з навколишнім середовищем [23];

7. Теорія природної взаємодоповнюваності статей грає важливу роль у формуванні гендерних стереотипів щодо соціальних ролей, пов'язаних зі статтю особи. Саме концепція Т. Парсонса і Р. Бейла досліджувала різницю між жіночими та чоловічими ролями з погляду структурно-функціонального підходу. У цій теорії тверджено, що в сучасній сім'ї подружжя мають виконувати дві різні ролі. Інструментальна роль полягає в підтриманні зв'язку між сім'єю і зовнішнім світом, описує професійну діяльність, яка приносить

матеріальний прибуток і соціальний статус. З іншого боку, експресивна роль передбачає важливу турботу про дітей і регулювання внутрішньосімейних відносин. Т. Парсонс і Р. Бейл розглядають здатність жінок до розмноження і догляду за дітьми, як їхню основну експресивну роль, тоді як чоловіки, не маючи можливості виконувати ці біологічні функції, стають виконавцями інструментальної ролі. Ця теорія поєднує соціально-антропологічні та психологічні аспекти в єдину схему.

Ці теорії допомагають розкрити складний характер гендерних ролей і переконатися у тому, що вони є соціально конструйованими. Розуміння цих теорій дозволяє нам критичніше ставитися до стереотипів і норм, пов'язаних з гендером, і сприяє створенню більш рівноправного суспільства.

Узагальним проведенне дослідження: основний зміст поняття «гендер» полягає в ідеї соціального моделювання статі за допомогою соціальної практики. Виникла у суспільстві система норм поведінки наказує виконання певних статевих ролей і, у цьому суспільстві закріплюється ряд уявлень про те, що є жіноче і чоловіче. Отже, гендер - це сукупність соціальних конструктів і репрезентацій, а не закріплена природою даність.

В контексті теми нашого дослідження важливо розглянути сутність гендерних упереджень. Гендерні упередження є однією з активно досліджуваних і проблемних сфер у сучасній соціальній психології.

Отже, в загальноприйнятому сучасному розумінні гендерні упередження - це соціальна установка з негативним і спотвореним змістом, це упереджена думка стосовно представників/ниць іншої статі. У гендерних упередженнях відображені поширені норми статево-специфічної поведінки, тому упередження виникають по відношенню до тих суб'єктів, які, здається, порушують норми традиційної рольової поведінки чоловіків і жінок. Так, наприклад, добре відомі упередження щодо жінок-політиків, жінок-вчених, жінок-водіїв автомобільного транспорту та щодо чоловіків, які виконують роль домашньої господині. Гендерні упередження опосередковані статтеводиференційованими практиками нормативної системи суспільної

свідомості, яку суб'єкт засвоює і заломлює у своїй свідомості та поведінці. У структурі гендерних упереджень, так само як і в будь-яких інших упередженнях, можна виділити три компоненти, що відповідають трьом компонентам інших соціальних установок: - когнітивний - безпідставно упереджені думки про чоловіків чи жінок взагалі, про здатність жінок чи чоловіків бути успішними у деяких сферах професійної діяльності; - афективний – неприйняття, приниження, недооцінка, почуття гідливості, огиди; - поведінковий - негативна поведінка, спрямована на членів соціальної групи через членство в ній (наприклад, образи, сексуальні домагання, згвалтування тощо) [26].

З цих трьох компонентів найбільш значущою у гендерних упередженнях є поведінкова складова, а саме дискримінаційні практики та конкретні дії з негативною спрямованістю на людину та/або групи людей як об'єктів забобонів.

Далі доцільно розглянути форми гендерних упереджень. Як основу класифікації форм упереджень можна використовувати такий показник як ступінь деструктивності на об'єкт упередження. Найслабша форма прояву упередження - це невербальний вираз антипатії (зневажливий тон, насуплені брови, негативні похитування головою, щільно зімкнуті губи та ін.), що демонструються в ситуаціях, коли поведінка чоловіків або жінок не відповідає традиційним нормам полоспецифічної поведінки. Наприклад, в експерименті, описаному в книзі Е. Аронсона, було встановлено, що в ситуації дискусії зі змішаним статевим складом учасників/ць лідери-жінки в порівнянні з лідерами-чоловіками отримують менше позитивних невербальних реакцій (усмішка, ствердні кивки головою) і більше негативних реакцій (нахмурені брови, щільно стислі губи, негативні похитування головою). При цьому відмінностей за показниками компетентності у ролі лідерів між чоловіками та жінками отримано не було. Пояснюється цей факт тим, що в процесі ділової дискусії діють негласні очікування, відповідно до яких жінки повинні поступатися чоловікам лідерськими позиціями під час

обговорення значущих для групи питань. Якщо цього немає, то типова поведінка жінок викликає неконтрольовані негативні невербальні реакції, як із боку чоловіків, і із боку жінок. У таких реакціях відбивається феномен недооцінки жіночого лідерства [26].

Ще одна відносно слабка форма прояву гендерних упередження представлена вербальним виразом антипатії до представників/-ниць іншої статі: сексистські анекдоти, що висміюють чоловічі та жіночі якості особистості та особливості поведінки (анекдоти про блондинок, жінок-вчених, жінок-водіїв автомобільного транспорту); висловлювання, що принижують гідності жінок чи чоловіків («Це не жіночого розуму справа», «Жінкам (чоловікам) це не зрозуміти»); тенденція інтерпретувати мотиви поведінки помилково («У вас, чоловіків, - тільки одне на думці») [3].

Третя форма гендерних упереджень - це уникнення групи, стосовно якої є упередження. Ця форма упередження проявляється у вигляді різних форм жінконенависті-чоловіконенависті. Все ще мають місце ситуації категоричного неприйняття жінок в деяких чоловічих спільнотах (наприклад, забобон «Жінка на кораблі - до нещастя»). Поширено спотворене сприйняття та уникнення жінок-феміністок (феміністки сприймаються як некрасиві та нещасні в особистому житті жінки, які ненавидять чоловіків; від феміністок краще триматися подалі) [26].

Четверта форма гендерних забобонів відноситься до поведінки з вираженою деструктивністю. Це конкретні дії, які призводять до дискримінації членів групи. Ця форма забобонів поширена щодо тих жінок і чоловіків, які претендують на місця або вже працюють у нестаттевоспецифічних сферах професійної діяльності. Феномени «скляної стелі», «липкої статі», «скляних стін» як прояв дискримінації щодо жінок багаторазово описані у сучасній літературі. Приклади про відмінності у зарплаті чоловіків та жінок, про існуючу нерівність їхніх статусних позицій також добре відомі. Найсильніша за рівнем деструктивності поведінки форма прояву забобонів зумовлена агресивними упередженнями, що виявляються в

актах насильства. Поширеними проявами цієї форми поведінки є зґвалтування, фізичне та психологічне насильство у сім'ї, якому жінки зазнають частіше, ніж чоловіки [26].

Згідно з індексом гендерних соціальних норм (GSNI), складеним ООН, приблизно 9 з 10 осіб у всьому світі, включаючи і жінок, і чоловіків, мають гендерні упередження. Так, половина опитаних вважає, що чоловіки є найкращими політичними лідерами. А в тому, що вони краще керують бізнесом, упевнено понад 40%. Також 25% респондентів вважають цілком виправданим, якщо чоловік б'є свою дружину. Дослідження проводилося в 91 країні, включаючи 22 європейські держави. Експерти оцінювали, чи мають жінки ті ж права, що й чоловіки в різних сферах життя: політиці, освіті, економіці, а також щодо фізичної недоторканності. Серед європейських країн, де найпоширеніші гендерні упередження, відносяться: Словаччина - 87%, Румунія - 86%, Кіпр та Польща - 80%. В свою чергу, європейські країни, де найменше гендерних забобонів: Швеція - 28%, Нідерланди - 31%, Великобританія - 30%, Німеччина - 37%. У GSNI також відзначається відсутність прогресу за минуле десятиліття у подоланні упередженого ставлення до жінок [17].

Отже, гендерні упередження - це несприятливі соціальні настанови, засновані на гендерних стереотипах. Такі упередження не ґрунтуються на критично перевіреному досвіді. Стереотипно і емоційно забарвлені, вони дуже стійкі і погано піддаються зміні під впливом раціональної інформації. Упередження у соціальній психології сприймається як різновид соціальних установок. Від звичайної соціальної установки упередження (забобони) відрізняються, насамперед, змістом свого когнітивного компонента. Упередження – це соціальна установка зі спотвореним змістом її когнітивного компонента, внаслідок чого людина сприймає деякі соціальні об'єкти у неадекватному вигляді. З когнітивним компонентом упередження часто пов'язаний сильний афективний, тобто емоційно-насичений компонент. У результаті забобон обумовлює як спотворене сприйняття соціальних об'єктів,

а й неадекватні дії стосовно них. Таким чином, гендерні упередження – це соціальна установка з негативним та спотвореним змістом, це упереджена думка щодо представників іншої статі. У гендерних упередженнях відбито поширені норми статтєвоспецифічної поведінки, тому упередження виникають стосовно тих суб'єктам, які, здається, порушують норми традиційно рольової поведінки чоловіків, і жінок [6].

На основі аналізу наукової літератури можемо сформулювати власне визначення данної дефініції. Гендерне упередження - це система сформованих та необґрунтованих упереджень, заснованих на статевій приналежності, яка впливає на сприйняття, очікування та поведінку людей відповідно до стереотипів про стать, при цьому привносячи нерівність та дискримінацію у суспільстві. Це така упередженість, яка заснована на припущеннях, що певні ролі, якості та здібності притаманні лише одній із статей, що обмежує свободу вибору, розширення потенціалу та соціальну рівність між людьми, незалежно від їхньої статі чи гендерної ідентичності.

1.2. Теоретичні підходи до гендерних упереджень у психологічному консультуванні

Як зазначено О. Степановим у «Психологічній енциклопедії», упередження є настановами (установками) особистості, які негативно впливають на адекватне сприйняття іншої людини, її дій, одержаної інформації. Воно має характер стереотипу, важко змінюється навіть під впливом переконливих доказів, може виникати внаслідок здійснення поспішних і необґрунтованих висновків або некритичного прийняття особистісню стандартизованих суджень, що існують у певній соціальній групі [22, с. 371].

Дефініцію гендерних упереджень та дотичних до них понять гендерної теорії розкрито З. Шевченко у «Словнику гендерних термінів». Гендерні упередження витлумачуються укладачкою як соціальні установки з негативним і спотвореним змістом, як упереджена думка по відношенню до

представників/представниць тієї чи іншої статі, у якій відображені розповсюджені норми статтєвостецифічної поведінки [26, с. 81].

Для гендерних упереджень характерна множинна детермінація, тому потрібно враховувати історичні, культурні, соціально-економічні, соціально-психологічні і психологічні чинники їх виникнення. Проте, не залежно від детермінант, прослідковується деструктивний вплив гендерних упереджень і на їхніх носіїв, і на оточуючих, які стають об'єктами їх прояву.

Відмінності в емоційності між жінками та чоловіками можна розглядати на двох рівнях: на першому рівні домінує емпатія – вміння розуміти емоційні стани інших, та емпатична експресія, тобто вміння висловити це розуміння; на другому переважають емоційні переживання, тобто переживання самою людиною своїх емоцій, і здатність ці емоції виражати (емоційна експресія) [12].

Якщо безпосередньо звернутись до змісту гендерних упереджень у психологічному консультуванні, то численні практичні дослідження показують, що чоловіки не гірше за жінок здатні визначати емоційні стани оточуючих і внутрішньо співпереживати їм, але вони вважають за краще щоб оточуючі не помітили цього за їхньою поведінкою. Чоловіки приховують свою здатність до емпатії, оскільки це не відповідає їхній гендерній ролі, вони повинні виявляти силу, незалежність, владність, прагнення до змагання, що не поєднується з емпатійною чуйністю. Всупереч цьому було доведено, що чоловіки та жінки мають однаковий рівень емоційності, але з різною інтенсивністю виражають свої почуття. Це також пов'язано з наявним у суспільстві стереотипом про те, що справжній чоловік повинен бути емоційно жорстким [15].

Що стосується спрямованості почуттів, то жінки більше виражають почуття, спрямовані на оточуючих, тобто виявляють інтерес до почуттів, потреб та бажань інших. У чоловіків навпаки переважають егоцентричні почуття, потреби і бажання, їх цікавлять лише власні інтереси. Жінкам

простіше висловлювати почуття смутку та страху, але водночас немає міжстатевих відмінностей у здатності відчувати ці почуття [6].

З найдостовірніших гендерних відмінностей емоційного аспекту особистості можна назвати розбіжності у агресивній поведінці. Існує кілька чинників, від яких залежить, хто агресивніший чоловік чи жінка: гендер учасників конфлікту, тип агресії та конкретна ситуація.

Відмінності в агресії можна пояснити гендерними ролями, які заохочують прояв чоловіками агресії у деяких формах, тоді як агресивність в жінок не вітається. Чоловіків нерідко примушують до агресії оточуючі, ставлячи під їхнє суспільне становище чи самоповагу. Жінки, навпаки, відчують збентеження, якщо доводиться виявляти агресію на людях. Чоловіки віддають перевагу ролям, в яких потрібен прояв агресії (у військовій або спортивній областях) у той час як для більшості жінок агресивність абсолютно недоречна.

Таким чином, можна зробити висновок, що емоції та почуття представники обох статей відчують однаково, але виражаються вони по-різному у зв'язку з гендерними ролями, прийнятими у суспільстві [24].

Через свою емоційну чутливість, жінки гостріше реагують на зауваження, болючіше сприймають конфлікти та неприємності. У жінок сильніше розвинена уява і фантазія, тому вони сприймають події, що відбуваються, близько до серця. Нервова система жінок менш стійка, їхня здатність до миттєвої зміни психічного стану перевищує таку здатність у чоловіків, тому вони дуже швидко переходять від одного емоційного стану до іншого. Жінки набагато краще "читають" обличчя, тонко вловлюють настрої співрозмовника, набагато чутливіші.

Чоловіки більш агресивні, а жінки більш конфліктніші. Зважаючи на велику важливість для жінки взаємин з оточуючими, мова її більш закінчена і ускладнена в порівнянні з чоловічою. Взагалі жінки сильніші у граматиці та мовах. Причина - більш розвинена ліва півкуля мозку, яка, зокрема, "завідує" промовою.

Результати багатьох досліджень свідчать, що пояснення причин емоційних спалахів (особливо інтенсивних переживань гніву чи печалі) є різні в жінок і чоловіків. Наприклад, представники жіночої та чоловічої статі вказують на різні причини виникнення таких емоцій, як страх, гнів чи смуток. Так, жінкам властиво шукати причини емоцій у особистих стосунках чи своєму настрої, тоді як чоловіки вказують на міжособистісні відносини. Тобто, причини всіх невдач жінки бачать у собі, в особистісній невідповідності, чоловік пояснює свою поразку зовнішніми причинами, рідко звинувачуючи себе самого.

Таким чином, дані про гендерні відмінності в емоційному інтелекті досить суперечливі. У жінок, порівняно з представниками чоловічої статі, переважає розуміння емоцій, але в іншому відмінності носять швидше якісний, характер, а не кількісний. Жінки та чоловіки однаково переживають ті чи інші події у житті, демонструючи ідентичні фізіологічні реакції, але причини емоцій пояснюють, відповідаючи своїй гендерній ролі. Вираз тих чи інших емоцій та його регуляція в представників як жіночої, і чоловічої статі, багато в чому зумовлені впливом гендерних норм, формованих у процесі виховання та соціалізації.

В контексті теми дослідження і даного пункту варто визначити вплив статі психолога на консультативний процес і сприйняття статі клієнтами психологічних послуг.

Кожен майбутній клієнт психолога постає перед питанням рішення, кому краще довіритися, - чоловікові чи жінці. Професія, як і багато іншого, висуває об'єктивні вимоги до якостей людини, яка може вважатися або підходящим або непридатним для виконання даної діяльності. Тому варто поговорити про психологічні відмінності, які існують у представників обох статей від народження, які впливають на їхню професійну психологічну роботу.

Так, у жінок більш розвинене почуття естетичного сприйняття, у них краще розвинена мова, вони мають ширший словниковий запас, також вони

більш адаптивні. Жінки відрізняються легкістю вступу в соціальні контакти, підвищеною чутливістю та високим сприйняттям деталей, вони легко можуть порозумітися практично з усіма. Жінки більш тонко відчують ставлення людей один до одного, що дає їм можливість передбачати дії співрозмовника. У спілкуванні з іншими людьми їхня вроджена емоційність є незамінною [61].

Чоловіки мають більш розвинені математичні здібності, вони винахідливіші, кмітливіші і подекуди розумніші. Чоловіки характеризуються ширшою сферою діяльності, гнучким мисленням, високою швидкістю виконання операцій на предметній діяльності. Таким чином, жінки – чутливі та дуже сприйнятливі, а чоловіки більш активні.

Чоловічі та жіночі групи помітно відрізняються за своєю професійною приналежністю. Крім того, було виявлено, що добре освічені високоінтелектуальні жінки мають маскулініший рівень порівняно зі статевими нормами. А чоловіки, у яких більше розвинені інтереси культурного чи художнього змісту, демонструють фемінніші порівняно показники [31].

Психолог-жінка вибудовує наступний ряд професійних якостей: відповідальність, спостережливість, емпатія, розумові здібності та комунікативні здібності. У психологів-чоловіків інакше: спостережливість, емпатія, комунікативні здібності, відповідальність, емоційність. Відповідно до своєї гендерної схильності, чоловіки більше вивчають, жінка ж більш відповідальна. Однак це не означає, що чоловік менш надійний, просто він звик дивитися на проблеми з інших кутів зору, на відміну від жінки.

Як вже ми визначали, то кожен майбутній клієнт психолога постає перед питанням, - кому краще довіритися, чоловікові чи жінці, однак, ми вважаємо, що головне у психологічному консультуванні – це його високий рівень професіоналізму, проте досконалого професіонала знайти неможливо. Якому психологу краще довіритися – жінці чи чоловікові? У деяких випадках

стать психолога може відіграти дуже важливу роль. До того ж багато клієнтів мають свої індивідуальні упередження у психологічному консультуванні.

По-перше, слід згадати психоаналітичну теорію перенесення у зв'язку, що встановлюється між психологом та клієнтом. У разі перенесення психолог «повертає» клієнту ті почуття та душевні конфлікти, які він пережив у дитинстві, і які певною мірою керують його вже дорослим життям. Психолог у цьому випадку стає для нього "ідеальним батьком" (матір'ю або батьком), якого йому не вистачало в дитинстві, і це минуле впроваджується в сьогодення. Паралельно з цим у психолога може виникнути контрперенос, що виражається у сильних емоційних реакціях на клієнта.

Клієнти-чоловіки схильні відчувати до психолога-чоловіка вороже перенесення, і той ризикує зіткнутися з ненавистю, яку клієнт відчував у дитинстві до свого батька у фазі едіпового комплексу. У випадку психолога-жінки і клієнтки-жінки, консультант викличе у клієнтки негативне перенесення в питанні жіночої сексуальності. Однак, оскільки їм легше дається роль заступника матері, то вони швидше підштовхнуть клієнта (жіночої чи чоловічої статі) до спогадів про ключові моменти раннього дитинства, що прискорить загальне одужання [61].

Також на взаємини між психологом та клієнтом впливають відносини з матір'ю та батьком у другого. Щодо клієнта до психолога, залежно від його статі, відбивається ступінь близькості з батьком. Якщо стосунки з батьком натягнуті, то клієнт у спілкуванні виявлятиме негатив, настороженість, або ж навпаки, сприйматиме фахівця як позитивну фігуру, що є важливою для нього. Залежно від цього результат консультування або прийде поступово, але з відчуттям комфорту, або ж швидко, але з випробуванням дискомфорту. У будь-якому випадку вибір психолога вкрай індивідуальний, але не забувайте, що в першу чергу він фахівець, а вже потім чоловік або жінка. У майбутніх клієнтів є одна помилка, яка призводить їх потім і до розчарування цією професією. Багато хто з них хоче «чарівну паличку», а коли виявляється, що потрібно працювати (над собою), щоб отримати допомогу,

емоційно розкриватися і вчитися довіряти, - ось тут вони і сходять з дистанції.

Серед різних форм психологічної допомоги жінки частіше віддають перевагу довгостроковій психотерапії, а чоловіки – групам підтримки. Довгострокова психотерапія дозволяє жінкам реалізовувати їхню потребу в обговоренні емоцій та близьких стосунках, тоді як групи підтримки надають чоловікам більше інформації, моделей для поведінки та вирішення проблем.

Гендерні упередження можуть проявлятися у консультуванні у психолога, як у відношенні чоловіків, так і жінок. Нижче наведені деякі найрозповсюдженіші упередження, хоча варто зазначити, що це лише загальні тенденції, і кожна людина є унікальною, зокрема у своїх упередженнях:

1. Упередження проти чоловіків: чоловіки можуть стикатися з упередженнями, де вважають, що вони повинні бути сильними, емоційно недоступними і не можуть проявляти слабкість або вразливість. Це може унеможливити їх жертвувати здоров'ям і психологічним благополуччям.

2. Упередження проти жінок: жінки можуть стикатися з упередженнями, де вважають, що вони повинні бути шляхетними та залежними. Це може призводити до невідповідності реальності і перешкоджати розвитку їх потенціалу.

3. Подвійні стандарти і стереотипи: психолог-консультант може мати неправильні уявлення про ролі чоловіків і жінок в суспільстві, що призводить до дисбалансу у рекомендаціях та підходах.

4. Недосвідченість у роботі з певною статтю: у консультанта може бути відсутній досвід роботи з певною групою або статтю, що може призвести до неправильних підходів або порад.

Відтак, психологи повинні прагнути свідомо уникати гендерного упередження і будувати теплі та нерозгалужені відносини з кожною людиною, що звертається до них. Вони повинні прагнути дотримуватися

рівних стандартів і обов'язків незалежно від статі клієнта, дотримуватися етичних принципів й об'єктивно оцінювати ситуацію.

Також у клієнтів психолога можуть виникати різні гендерні упередження та негативні установки, які впливають на їхнє мислення та поведінку в контексті консультації. Ось деякі приклади:

1. Ідеалізація традиційних ролей: деякі клієнти можуть дотримуватися стереотипів ролей, що визнаються в суспільстві, для чоловіків і жінок. Наприклад, запевнення, що чоловік має бути "сильним" і "захисником", а жінка має бути "ніжною" та "дбайливою". Це можуть бути помилки, які вони застосовують до себе та очікують від інших;

2. Бінарне мислення: деякі клієнти можуть думати в рамках жорсткого бінарного поділу між чоловіками та жінками без визнання чи врахування різноманітності гендерних ідентичностей. Це може обмежувати їхнє розуміння гендера та впливати на ставлення до себе та інших людей;

3. Нормативність гендерної ідентичності: деякі клієнти можуть дотримуватися нормативних уявлень про гендерну ідентичність, вважаючи, що гендерні ролі та вираз даної ролі мають відповідати традиційним очікуванням. Це може призвести до відчуття внутрішнього конфлікту, сорому чи неприйняття власної гендерної ідентичності, якщо вона не відповідає цим нормам;

4. Придушення емоцій: деякі клієнти, особливо чоловіки, можуть відчувати труднощі у вираженні та усвідомленні своїх емоцій через розповсюджену установку, що "чоловік має бути сильним і не потребувати емоційної підтримки". Це може викликати проблеми у відносинах, у тому числі у взаємодії із психологом.

Отже, гендерні упередження з боку клієнта можуть впливати на їхнє ставлення до консультації та взаємодії з психологом. Наведемо ще декілька прикладів гендерних упереджень, які клієнти можуть виявляти:

1. Стереотипи про чоловічість: деякі чоловіки можуть схилитися до уявлень про те, що вираження емоцій та прохання про допомогу є ознаками

слабкості чи нонконформності з традиційними уявленнями про чоловічу роль. Це може перешкоджати клієнтам у висловленні своїх справжніх емоцій та зверненні за підтримкою до психолога;

2. Недооцінка жінок: жінки можуть стикатися з недооцінкою своїх здібностей або компетенцій через стереотипи про "слабку" і "менш кваліфіковану" половину. Вони можуть почуватися невпевненими чи неспроможними, що може вплинути на їхнє сприйняття себе та своєї здатності отримати допомогу від психолога;

3. Зневага до гендерної ідентичності: клієнти, що ідентифікують себе поза бінарною системою гендера або мають нонконформістську гендерну ідентичність, можуть стикатися з нерозумінням чи запереченням своєї гендерної реальності. Це може призвести до почуття небезпеки чи дискомфорту під час роботи з психологом, який не враховує їхню індивідуальність;

4. Сексизм та дискримінація: клієнти можуть стикатися із сексистськими упередженнями та заснованою виключно на статі дискримінацією. Це може включати забобони та стереотипи щодо ролі та здібностей статі, а також обмеження доступу до послуг та підтримки лише на основі гендеру;

5. Гендерна нерівність у кар'єрі та професійних можливостях: це упередження пов'язане з ідеєю, що деякі професії чи посади призначені лише для чоловіків чи тільки для жінок. Наприклад, передбачається, що чоловіки краще підходять для керівних посад або технічних професій, тоді як жінки обмежені у виборі професій, таких як догляд за домівкою або пов'язаних з наданням допомоги;

6. Сексуалізація та об'єктифікація: це упередження полягає у розгляді жінок та чоловіків у сексуальному чи об'єктивуючому контексті, нехтуючи їх компетенцією чи цінністю. Наприклад, жінки можуть виникнути упередження, вони не можуть бути затребувані або серйозно розглядатися у

певних роботах чи сферах діяльності через ймовірну сексуальну привабливість або обмежені стереотипи;

7. Позитивна дискримінація: деякі клієнти можуть бути схильними до упередження, що надання переваг або стимулів окремим групам є позитивно і справедливо. Наприклад, клієнти можуть вважати, що жінкам слід отримувати певні переваги або додаткову підтримку виключно на основі їх гендерної приналежності, що може створювати почуття несправедливості в інших груп;

8. Гендерна нормативність та стереотипи: ці упередження пов'язані з очікуваннями щодо поведінки, інтересів та висловлювання гендеру, які відповідають рольовим стереотипам. Наприклад, передбачається, що жінки мають бути емоційними, дбайливими і займатися домашнім господарством, а чоловіки мають бути сильними, незалежними та досягати успіху в кар'єрі. Такі припущення можуть обмежувати свободу та психоемоційні самовираження клієнтів, якщо вони не відповідають цим стереотипам.

Відтак такі гендерні упередження і негативні установки можуть мати й негативний вплив на самовідчуття та благополуччя клієнтів у їх психологічному консультуванні. В ідеалі, психологи повинні бути обізнані про такі помилки та розробити превентивні стратегії для попередження, усунення цих установок, а також для підтримки клієнтів у прийнятті своєї гендерної ідентичності та висловленні своїх емоцій та потреб у психолога. Важливу роль відіграє створення безпечного та підтримуючого простору для клієнта, де він зможе бути вислуханим та прийнятим, незалежно від її/його гендерної ідентичності, це і є основою успішної психологічної консультації.

Щодо питання гендерних упереджень у психологічному консультуванні, то у ньому існують кілька теоретичних підходів до гендерних упереджень, які допомагають упоратися з цими проблемами. Деякі з них включають:

1. Феміністський підхід: підхід визнає, що гендерні упередження ґрунтуються на соціально-культурних стереотипах та нерівності статей. Він

спрямований на звільнення від обмежуючих уявлень про роль статі та на підвищення усвідомлення гендерних нерівностей у психологічній роботі. Феміністське консультування ставить фокус на емповермент (збільшення самооцінки та впевненості) у жінок та інших особливо вразливих груп;

2. Соціокультурний підхід: підхід враховує, як соціокультурний контекст формує упередження та стереотипи щодо гендеру. Він закликає консультантів розробляти більш гнучкі та розуміючі підходи до клієнтів, ґрунтуючись на їхніх культурних та соціальних контекстах та унікальних життєвих досвідах;

3. Психологічний підхід: підхід розглядає роль психологічних механізмів у формуванні гендерних упереджень. Наприклад, теорія соціального навчання вказує на те, що діти вчаться статевих ролей шляхом спостережень, наслідування і підсилення. Інші психологічні підходи, такі як теорія самоідентифікації, досліджують, як ідентифікація з власною групою може формувати стереотипи та упередження;

4. Мультикультурний підхід: підхід зачіпає гендерні упередження в рамках ширшої проблеми мультикультурних відмінностей та нерівності. Він інтегрує розуміння та повагу різних культурних практик та вірувань у психологічну роботу, допомагаючи клієнтам у контексті їх власних культурних та гендерних переживань;

5. Когнітивно-поведінковий підхід: підхід сфокусований на зміні негативних або обмежуючих думок та поведінок, пов'язаних із гендером. Консультант допомагає клієнту усвідомити свої гендерні переконання та стереотипи, а потім розробити нові, більш позитивні способи мислення та дії;

6. Системний підхід: підхід розглядає гендерні упередження як продукт системних та структурних проблем. Привертаючи увагу до різних рівнів – від індивідуального до організаційного та громадського – консультант працює над зміною негативних гендерних динамік у широкому контексті;

Успішне поводження з гендерними упередженнями у психологічному консультуванні вимагає гострого розуміння, емпатії та гнучкості з боку консультанта щодо гендерних питань, а також урахування унікальності клієнта та контексту його ситуації.

Стосовно питання надання психологічної допомоги з урахуванням гендерних особливостей людини, то саме вони останнім часом стають особливо актуальними. Досить велику увагу питанням гендера у психологічному консультуванні приділив С. Гледінг. Автор зазначає, що наявності гендерної спеціалізації консультування психолог може стикатися зі специфічними потребами та проблемами, а також потребувати певних особистісних особливостей, що дозволяють успішно долати складності клієнтів певної статі. Крім того, існує різниця в ефективності застосування тих чи інших напрямів консультування, технік та методик, які використовуються для консультування осіб певної гендерної ідентифікації. Так, консультування жінок вимагає від фахівця орієнтації на міжособистісні стосунки, розвинену емпатію, щирість. У рамках консультування жінок як найчастіше зустрічаються такі проблеми, як: особистісні розлади, депресивні або субдепресивні стани; раціональні та ірраціональні страхи та тривожність; розлади харчової поведінки та співзалежність; бездітність, стосунки з дітьми; незадоволеність шлюбом, складності переживання розлучення; множинність рольових обов'язків, хронічна втома, сексуальна незадоволеність; внутрішні конфлікти, пов'язані із невідповідністю власним рольовим уявленням; проблеми вибору між сім'єю та кар'єрою тощо.

У західній психології є два напрями консультування жінок. Перший спирається на феміністську теорію і спрямований на здійснення просвітницької діяльності в галузі особистого вибору ситуації зміни традиційних соціальних і сексуальних ролей. Другий напрямок відноситься до радикального фемінізму, мета якого - залучення клієнтів до збільшення рівноправності статей. У вітчизняній консультаційній практиці також спостерігаються подібні тенденції, проте поряд із ними широко представлено

традиційний погляд на роль чоловіка та жінки. Максимально ефективним буде підхід, вільний від феміністичних чи патріархальних установок, що ґрунтується на ідеї, що основним завданням консультування є формування високого рівня психологічного благополуччя жінки, її соціальна адаптація з урахуванням внутрішніх потреб, цілей та установок. У цьому випадку питання про традиційне покликання або феміністичні пояснення щастя повинні бути опрацьовані у самого консультанта і не позначатися на процесі консультування.

Консультування чоловіків також має специфічні особливості та складності. Фахівцю, який консультує чоловіків, необхідно пам'ятати, що чоловіки схильні заперечувати психологічні та соматичні проблеми. Вони мають складності саморозкриття внаслідок засвоєних ще у дитинстві соціальних стереотипів. Багато чоловіків, незважаючи на звернення за психологічною допомогою, зазнають психологічного дискомфорту від того, що «не впоралися самостійно». Серед проблем, що висуваються, досить часто фіксуються такі: незадоволеність життям, складності в соціальній реалізації, сімейні проблеми, сексуальні неврози, сумніви у власній компетентності, незадоволеність результатами соціальної конкуренції, відчуття, що «інші досягли більше за них», складності між сім'єю та новими любовними відносинами, наявність залежності (алкогольна, наркотична, ігрова тощо).

У рамках консультування чоловіків переважає когнітивний напрямок із низьким рівнем емоційного занурення. Найчастіше чоловіки звертаються до психологічного консультування лише у ситуації гострої кризи. Враховуючи специфічні особливості чоловіків, Елліс Л. пропонує консультанту чотири принципи роботи:

- 1) акцентувати увагу чоловіків на труднощах зміни;
- 2) враховувати вплив статево-рольових стереотипів;
- 3) наголошувати на важливості роботи з емоційними проблемами;

4) розділяти нові моделі, одержувані у процесі консультування, між особистим життям та роботою [35].

Навіть під час роботи з подружжям необхідно пам'ятати про специфіку сприйняття ситуації подружжям. Існує досить багато областей консультування, які мають чітку гендерну спеціалізацію. Для жінок це галузі, що стосуються питань вагітності, переривання вагітності, постабортне консультування, консультування після втрати плода, консультування в рамках менструального синдрому та менопаузи, консультування з приводу сексуальних жіночих проблем, формування жіночої ідентичності, прийняття ролі матері, консультування після сексуального насильства, консультування жертв насильства тощо. Для чоловіків також існує низка специфічних консультативних проблем, пов'язаних із питаннями професійного становлення, сексуальної моногамії, сексуальних проблем, консультуванням щодо контролю агресії, адаптації після участі у збройних діях, консультування проблем нетрадиційної орієнтації тощо.

1.3. Фактори, що впливають на виникнення гендерних упереджень клієнтів у консультуванні

Гендерні упередження можуть бути обумовлені різними факторами та чинниками, що впливають на психологічне консультування, включаючи:

1. Соціокультурне оточення: одним із найбільш значущих факторів, що впливають на гендерні упередження, є соціокультурне оточення, в якому виросла людина. Норми, стереотипи та очікування, які циркулюють у суспільстві, можуть формувати уявлення про те, якими мають бути ролі та поведінка чоловіків та жінок. Ці норми та стереотипи можуть бути інкорпоровані у погляди та встановлення людей;

2. Сімейне виховання: сім'я також відіграє важливу роль у формуванні гендерних упереджень. Виховання та моделі поведінки, які діти бачать у своїй сім'ї, можуть впливати на їх сприйняття ролей по гендеру. Батьки можуть передавати стереотипи, очікування та упередження, які вони самі

придбали, і це може вплинути на формування поглядів та установок дитини та у дорослої людини в майбутньому;

3. Освіта та засоби масової інформації: освітні установи та засоби масової інформації також можуть сприяти формуванню гендерних упереджень. Підручники, вчителі, програма навчання та подання гендерних ролей у засобах масової інформації можуть впливати на сприйняття та розуміння гендера людьми. Негативні стереотипи та уявлення, які часто присутні у цих сферах, можуть підтримувати та посилювати гендерні упередження;

4. Особистий досвід та взаємодія: особистий досвід та взаємодія з іншими людьми також можуть сприяти формуванню гендерних упереджень. Коли люди взаємодіють з людьми певної статі та бачать їх у певних ролях та стереотипах, це може підтверджувати та зміцнювати їхні власні уявлення про гендер. Особисті упередження та очікування можуть бути сформовані на основі таких взаємодій;

5. Біологічні та психологічні фактори: хоча детермінанти гендерних упереджень більшою мірою пов'язані з соціокультурними факторами, деякі дослідження вказують на можливі біологічні та психологічні фактори, які також можуть відігравати важливу роль. Наприклад, гормональні відмінності та детермінанти вродженого характеру можуть впливати на деякі відмінності у поведінкових та психологічних аспектах гендеру. Однак біологічні фактори невизначені і далекі від повного пояснення гендерних упереджень;

6. Сприйняття психолога: сама особистість і зовнішність психолога можуть спровокувати гендерні упередження клієнтів. Наприклад, клієнти можуть віддавати перевагу психологам певної статі, вірячи в те, що вони можуть краще зрозуміти їхні проблеми. Також упередження клієнтів можуть бути обумовлені їхніми уявленнями про гендерні норми та стереотипи, які можуть впливати на сприйняття психологічної допомоги;

7. Релігія та віра: релігійні доктрини та установки можуть сильно впливати на сприйняття ролей та обов'язків чоловіків і жінок. Деякі релігійні

вчення можуть підтримувати певні стереотипи та упередження щодо гендеру, обмежуючи можливості та свободи певних груп;

8. Економічні фактори: економічні умови та нерівність можуть відігравати роль у формуванні гендерних упереджень. Наприклад, економічна залежність жінок може сприяти збереженню стереотипів про жінок як дружин і жінок, що йдуть з дому, не призначених для кар'єрного зростання;

9. Політичний контекст: деякі політичні системи, зокрема закони та нормативи, можуть впливати на гендерні уявлення та упередження. Деякі політичні структури та політики можуть підтримувати гендерну нерівність чи навпаки, прагнути рівноправності та інклюзії;

10. Групова приналежність: приналежність до певних груп (наприклад, національності, культури, класу) може впливати на гендерні упередження. Різні культури та традиції можуть мати свої унікальні погляди на гендерні ролі та очікування;

11. Психологічні чинники: індивідуальні психологічні чинники, такі як особисті уявлення себе, самоцінна ідентичність, можуть впливати на гендерні упередження. Особисті досліди, страхи, амбівалентність та невизначеність щодо гендеру можуть також впливати на усвідомлення та прийом гендерних стереотипів;

12. Технологічні та інноваційні зміни: впровадження нових технологій та зміни у використанні інформації та комунікації можуть впливати на гендерні упередження. Наприклад, доступність онлайн-освіти та віддаленої роботи може змінити уявлення про статеві ролі та можливості для чоловіків і жінок;

13. Вплив спільноти та рольових моделей: ролі, які люди спостерігають у своїх спільнотах та рольові моделі, на які вони орієнтуються, можуть впливати на їх гендерні уявлення. Позитивні та надихаючі рольові моделі можуть допомогти подолати гендерні упередження та надихнути людей на прогрес та рівні можливості;

14. Особисте зростання та усвідомленість: особисте зростання, освіта та усвідомленість своїх переконань можуть допомогти людям усвідомити свої гендерні упередження та прагнути більш рівноправних та інклюзивних поглядів. Навчання та розробка навичок, пов'язаних з гендерною обізнаністю та розумінням, також можуть сприяти боротьбі з упередженнями;

15. Вплив соціальних мереж та однолітків: інтеракція з оточуючими та однолітками може сильно вплинути на формування гендерних упереджень. Соціальні мережі, групова динаміка та вплив однолітків можуть зміцнювати чи змінювати погляди на гендер.

Хоча це не вичерпний список, ці фактори допомагають зрозуміти, як різні аспекти суспільства та особистості можуть впливати на формування гендерних упереджень.

Вплив кожного фактора може бути індивідуалізованим і залежить від унікального контексту та досвіду кожної людини. Комплексність гендерних упереджень потребує широкого усвідомлення та навчання щодо їх подолання та створення більш інклюзивних та рівноправних суспільств.

Загалом можна зробити такі висновки, що визначені гендерні упередження неформально та формально проникають у різні сфери суспільства, включаючи соціокультурне оточення, сім'ю, освіту, засоби масової інформації та релігійні переконання; економічні умови, політичні системи та інституційні структури впливають на формування та підтримку гендерних упереджень, а особисті психологічні особливості, такі як самооцінка, ідентичність та особистий досвід, також відіграють роль у формуванні гендерних уявлень. Також групова приналежність та рольові моделі у співтоваристві також впливають на гендерні упередження, а в цілому у світі технологічні зміни та доступність до інформації можуть вносити зміни до гендерних уявлень та переконань. Варто велику увагу приділяти розвитку особистого зростання, усвідомленості та освіті про гендерні питання, що може сприяти зміні гендерних упереджень, зокрема й у контексті психологічного консультування.

Відтак, гендерні упередження складні і багатогранні, зокрема у клієнтів при психологічному консультуванні, і вони формуються під впливом різноманітних соціокультурних, економічних, політичних, психологічних та особистих факторів. Однак, усвідомлення цих факторів психологами та ефективна робота з їх подолання дозволить створити більш комфортне та сприятливе становище для роботи із психологічними проблемами клієнтів.

Важливо відзначити, що не всі клієнти піддаються гендерним упередженням і багато хто намагається бути нейтральним та емпатичним у своєму зверненні за психологічною консультацією. А зі сторони психологів має бути якісна професійна підготовка, постійний розвиток культурної компетенції та усвідомленість, що і допомагає психологам краще розуміти гендерні питання та надавати ефективну підтримку всім своїм пацієнтам, незалежно від наявності чи відсутності у них гендерних упереджень.

Висновки до розділу 1.

Гендер - це сукупність соціальних конструктів і репрезентацій, а не закріплена природою даність. Гендерне упередження - це система сформованих та необґрунтованих упереджень, заснованих на статевій приналежності, яка впливає на сприйняття, очікування та поведінку людей відповідно до стереотипів про стать, при цьому привносячи нерівність та дискримінацію у суспільстві. Це така упередженість, яка заснована на припущеннях, що певні ролі, якості та здібності притаманні лише одній із статей, що обмежує свободу вибору, розширення потенціалу та соціальну рівність між людьми, незалежно від їхньої статі чи гендерної ідентичності.

Гендерні упередження можуть проявлятися у консультуванні у психолога, як у відношенні чоловіків, так і жінок. Нижче наведені деякі найрозповсюдженіші упередження: 1. Упередження проти чоловіків;

2. Упередження проти жінок;
3. Подвійні стандарти і стереотипи;
4. Недосвідченість у роботі з певною статтю.

Також у клієнтів психолога можуть виникати різні гендерні упередження та негативні установки, які впливають на їхнє мислення та поведінку в контексті консультації. Ось деякі приклади: 1. Ідеалізація традиційних ролей; 2. Бінарне мислення; 3. Нормативність гендерної ідентичності; 4. Придушення емоцій. Отже, гендерні упередження з боку клієнта можуть впливати на їхнє ставлення до консультації та взаємодії з психологом.

Щодо питання гендерних упереджень у психологічному консультуванні, то у ньому існують кілька теоретичних підходів до гендерних упереджень, які допомагають упоратися з цими проблемами. Деякі з них включають: 1. Феміністський підхід; 2. Соціокультурний підхід; 3. Психологічний підхід; 4. Мультикультурний підхід; 5. Когнітивно-поведінковий підхід; 6. Системний підхід. Успішне поводження з гендерними упередженнями у психологічному консультуванні вимагає гострого розуміння, емпатії та гнучкості з боку консультанта щодо гендерних питань, а також урахування унікальності клієнта та контексту його ситуації.

Гендерні упередження можуть бути обумовлені різними факторами та чинниками, що впливають на психологічне консультування, включаючи: 1. Соціокультурне оточення; 2. Сімейне виховання; 3. Освіта та засоби масової інформації; 4. Особистий досвід та взаємодія; 5. Біологічні та психологічні фактори; 6. Сприйняття психолога; 7. Релігія та віра; 8. Економічні фактори; 9. Політичний контекст; 10. Групова приналежність; 11. Психологічні чинники; 12. Технологічні та інноваційні зміни; 13. Вплив спільноти та рольових моделей; 14. Особисте зростання та усвідомленість; 15. Вплив соціальних мереж та однолітків. Вплив кожного фактора може бути індивідуалізованим і залежить від унікального контексту та досвіду кожної людини.

Визначені гендерні упередження неформально та формально проникають у різні сфери суспільства, включаючи соціокультурне оточення, сім'ю, освіту, засоби масової інформації та релігійні переконання; економічні умови, політичні системи та інституційні структури впливають на формування та підтримку гендерних упереджень, а особисті психологічні особливості, такі як самооцінка, ідентичність та особистий досвід, також відіграють роль у формуванні гендерних уявлень. Важливо відзначити, що не всі клієнти піддаються гендерним упередженням і багато хто намагається бути нейтральним та емпатичним у своєму зверненні за психологічною консультацією. А зі сторони психологів має бути якісна професійна підготовка, постійний розвиток культурної компетенції та усвідомленість, що і допомагає психологам краще розуміти гендерні питання та надавати ефективну підтримку всім своїм пацієнтам, незалежно від наявності чи відсутності у них гендерних упереджень.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ КЛІЄНТІВ У КОНСУЛЬТУВАННІ

2.1. Визначення гендерних особливостей консультування з чоловіком та жінкою

В першому розділі ми вже визначили сутність гендерних упереджень, їх види та чинники впливу та їх формування та розвиток. Наразі, з урахуванням аналізу наукової літератури з даної проблематики, зрозуміло, що гендерні упередження та стереотипи можуть бути виміряні з різних точок зору, наприклад, чи мають жінки та чоловіки різні уявлення про злочини, медичні послуги, екологічні питання, та ін., чи по-різному ставляться до освіти та навчання, грошей та взаємовідносин. Гендерні упередження та стереотипи часто відносяться до існуючих усталених в суспільстві поглядів на ролі жінок та чоловіків. Відтак, вони визначають їх думки у відповіді на різноманітні питання, наприклад, як «однакове важливе отримання освіти для дівчаток та хлопчиків?», «Чи можуть однаково жінки і чоловіки домогтися високих позицій у політичній діяльності, чи роль жінки в суспільстві в тому, щоб бути гарною матір'ю чи дружиною?»). Усталені стереотипи є важливими факторами створення гендерних моделей, а також відображають гендерні стереотипи, що існують у суспільстві. Однак, незважаючи на свою важливість, гендерні упередження рідко вимірюються національною статистикою.

По-перше, такі уявлення є динамічними та мінливими. Людські ідеї та досвід створюють світ навколо нас і у свою чергу, світ формують наші уявлення та досвід. Уявлення можуть суттєво змінюватись в залежності від статі, віку та рівня освіти Ці характеристики взаємопов'язані, і те, що здається іноді гендерною відмінністю, може бути проявом відмінностей соціально-демографічного характеру. Це, зокрема, вірно і стосується гендерних упереджень і стереотипів. Тому, незважаючи на складність визначення того, які фактори мають найбільший вплив на погляди людей,

важливо розуміти їх, а також визначати цінності, що лежать в основі цих установок. У нашому дослідженні важливо вивчити та зрозуміти гендерні упередження клієнтів психологів при їх консультуванні. Варто звернути увагу, що в останні роки відбулися серйозні зміни у сфері праці, які відбилися на уявленнях, як на рівні окремих осіб, так і домогосподарств та суспільства загалом. Ці зміни виявились у прагненні людей поєднувати професійну діяльність, сімейні обов'язки та участь у суспільному житті. Важливо оцінити гендерні упередження пацієнтів при їх зверненні щодо психологічного консультування як до жінок-психологів, так і до чоловіків-психологів, та вплив таких упереджень на кінцеві результати консультування загалом.

Варто зазначити, що гендерні упередження та стереотипи важко виміряти. Зазвичай респонденти вказують, згодні чи не згодні вони з різними твердженнями. Можливі відповіді, як правило, включають категорії абсолютно згоден, згоден, не знаю, не згоден, категорично не згоден (часто посилаються на шкалу Лайкерта із п'яти пунктів). Відповіді на набір тверджень іноді комбінуються для створення шкали уявлень щодо питання. У деяких випадках не вказується варіант: нейтральна відповідь/проміжна категорія, для того, щоб респондент зайняв певну позицію, або принаймні, висловив свій погляд на інтерв'ю. Однак ця інформація може бути врахована, якщо респондент надав її добровільно. Вибір набору елементів даних, формулювання питань та їх порядок важливі для обстежень гендерних упереджень та стереотипів у більшій мірі, ніж для обстежень фактів та досвіду. Твердження частіше виявляють соціально очікувані відповіді, а не фактичну думку респондентів. Відсутні також докази того, що відповіді на серію тверджень, що стосуються уявлень, є гарним показником можливої поведінки.

Нижче наведено приклади питань, що були використані для вимірювання гендерних упереджень та стереотипів в Нідерландах. Уряд цієї країни розглядає гендерні установки як важливу детермінанту структурної нерівності у повноваженнях жінок і чоловіків, саме тому, протягом кількох

років проводить спеціальні інформаційно-просвітницькі кампанії. У результаті уряд розробив моніторинг емансипації та провів спеціальне обстеження, орієнтоване на оцінку ряду питань, пов'язаних із емансипацією.

Респонденти мали відзначити, згодні вони, не згодні чи займають нейтральну позицію щодо кожного з наступних тверджень:

- Коли жінка після вечірки запрошує чоловіка до себе випити, це часто означає, що вона хоче мати з ним сексуальні відносини.
- Якщо жінка сказала «ні» на спроби чоловіки почати сексуальні відносини, це означає "ні".
- Якщо чоловік шльопає жінку по сідницям, отже він робить їй комплімент.
- У сексуальних стосунках ініціатива завжди належить чоловікові.
- Якщо чоловік є чоловіком або постійним партнером жінки, він має право на сексуальні стосунки з нею.
- Дуже часто юнаки та чоловіки нав'язують свою волю жінкам у сексуальних відносинах.
- Нині жінки часто інтерпретують поведінку чоловіка як сексуальне переслідування.
- Коли чоловік б'є дружину, має піти з вдома він, а не вона (як це часто буває у сучасному суспільстві).
- У разі домашнього насильства, поліцейські органи повинні замовчувати про них [9].

У більшості країн національні статистичні управління не мають можливості проводити обстеження, присвячені тільки гендерним упередженням та стереотипам. Приклади питань, які використовуються в Європі, взяті з європейського соціального обстеження (ESS). Основною метою ESS є збір даних про зміни цінностей, установок, стереотипів, упереджень, характеристик та моделей поведінки в соціальному, політичному та моральному середовищі.

Це обстеження було спрямоване на вимір та пояснення, яким чином соціальні цінності, культурні норми та моделі поведінки представлені на рівні представників різних національностей та всередині кожної з них, а також тенденції та швидкість цих змін. Збір даних здійснювався кожні два роки у формі особистих інтерв'ю, які проводились приблизно протягом години. [9, с. 137].

У нашому дослідженні важливо також визначити гендерні особливості консультування з чоловіком та жінкою. Відтак, визначимо шляхом практичного експерименту, зокрема за допомогою інтерв'ю із представниками фокус-групи (клієнтами психологів) та на основі дослідження клієнтських відгуків, наявні гендерні особливості консультування з чоловіком та жінкою. З досвіду клієнтів психологів можна більш детально зробити опис гендерних особливостей консультування з чоловіками:

1. Раціональний підхід: багато чоловіків віддають перевагу логічному розумінню проблем і пошуку раціональних рішень. Вони можуть бути більш схильними до аналізу причин проблеми та пошуку практичних шляхів її вирішення. Зважаючи на це, чоловік-консультант може використовувати аналітичний підхід, надаючи можливість клієнту висловити свої думки та пропонуючи альтернативні рішення;

2. Збереження самовизначеності: багато чоловіків прагнуть зберегти свою індивідуальність та контроль над своїм життям. Вони можуть виявляти схильність до самовизначення в різних сферах життя. Консультант-чоловік може підтримувати цей аспект, створюючи сприятливе середовище для вираження потреб, цілей та бажань клієнта, а також надаючи простір для самостійного прийняття рішень;

3. Підтримка емоційного вираження: хоча деякі чоловіки можуть бути обережними у вираженні своїх емоцій, це не означає, що вони не мають їх. Проте консультант-чоловік не завжди може створити сприятливу атмосферу, в

якій клієнт відчувається комфортно, розповідаючи про свої емоції. Це може не включати відкрите слухання, емпатію та нон-вербальні сигнали підтримки;

4. Формулювання мети та вирішення практичних завдань: Багато чоловіків визначають свій успіх за досягненням конкретних цілей і розв'язанням практичних завдань. Консультант-чоловік може пропонувати структуровані завдання та конкретні дії, які спрямовують на досягнення мети. Це може допомогти почуватися керованим і досягати результатів;

5. Створення позитивного самовідображення: багато чоловіків шукають підтримку в підтвердженні свого сенсу життя, цінностей та ролі у суспільстві. Консультант-чоловік може допомогти клієнту краще відтворити його позитивне самовідображення, підтримуючи визнання його досягнень і стимулюючи особистий розвиток.

Ці аспекти є частковим розглядом гендерних особливостей консультування з чоловіками-психологами, проте важливо пам'ятати, що кожна людина є унікальною, і консультант не залежно від статі повинен завжди приділяти увагу індивідуальним потребам та стилю комунікації з клієнтами. Врахування контексту культури, соціальних факторів та індивідуальних побажань є важливим аспектом успішного консультування як з жінками, так і з чоловіками.

2.2. Різниця у постановці психологічного запиту чоловіком та жінкою

Наразі ми зосередимось безпосередньо на консультуванні чоловіків і жінок як окремих підгруп. Загалом потреби та інтереси клієнтів частково визначаються культурним кліматом та соціальним оточенням, у яких вони живуть та розвиваються. Жінки та чоловіки є «у своїй сутності культурно-соціальними істотами» [52, р. 234]. Консультанти, які не усвідомлюють повною мірою вплив соціальної дискримінації, стереотипів і рольових очікувань, пов'язаних із статтю, навряд чи досягнуть успіху у допомозі своїм клієнтам. Також ефективне консультування з питань статі чи сексуальної орієнтації вимагає спеціальних знань та проникливості. Вже давно не

точиться суперечок щодо того, чи потрібно консультантам мати спеціалізовані знання та вміння в консультуванні жінок та чоловіків як окремих груп. Хоча представники обох статей мають багато спільного, але, оскільки жінки та чоловіки «у своєму розвитку стикалися з різними проблемами», професіоналу можуть знадобитися різні підходи при взаємодії з ними. Більше того, консультанти, які частіше працюють з представниками будь-якої однієї статі, можуть потребувати ретельного навчання та додаткового досвіду. Наприклад, жінки в США страждають на серйозні депресії вдвічі частіше, ніж чоловіки (7 мільйонів і 3,5 мільйона відповідно) [53]. Цей факт справедливий для всіх культур і країн, попри розбіжності у трактуванні поняття «депресія». Принаймні, частково це може бути пояснено тим, що жінки більше схильні до пасивного замикання на своїх внутрішніх переживаннях. Це явище відоме як занурення у себе і безплідна рефлексія.

Що стосується консультування жінок, то за численними світовими дослідженнями, жінки є головними споживачами послуг консультування [62]. Вони мають специфічні потреби, пов'язані з їх біологічними особливостями та соціальними стереотипами, що обумовлюють відмінність проблем, з якими вони звертаються щодо консультування, на відміну від чоловічих. Жінки все ще зазнають утисків щодо свободи, статусу, доступу до деяких сфер діяльності, визнання, яким володіють чоловіки, хоча їхні соціальні ролі та кар'єрні можливості суттєво збільшилися з початку 1960-х років, коли жіночий рух призвів до значних змін у суспільстві. Жінки як соціальна група зіштовхуються зі складними фундаментальними проблемами, такими як побудова близьких відносин, вибір кар'єри та планування життя. Серед головних проблем цієї групи – особистий розвиток і зростання, депресія, розлади харчової поведінки, сексуальне переслідування, вдівство, множинність рольових обов'язків тощо [62].

Консультування жінок - це не просто питання вибору теорії або підходу і початок лікування [42, р. 181]. Настанови консультанта, його цінності та знання можуть як полегшити, так і затримати потенційний

розвиток клієнта-жінки. В основному жінки більше орієнтуються на відносини, і підхід консультанта повинен враховувати цей факт [32]. Аналіз літератури показує, що фахівці, які займаються консультуванням жінок, повинні виявляти сильно розвинену емпатію, сердечність і розуміння; вони повинні знаходитися на високому рівні особистісного розвитку, щоб добре розумітися саме на труднощах, з якими стикаються жінки» [42, р. 167].

На жаль, є свідчення того, що деякі консультанти та фахівці в галузі душевного здоров'я все ще дотримуються щодо жінок застарілих статево-рольових стереотипів. З іншого боку, окремі консультанти можуть просто знати про специфічні труднощі, з якими жінки стикаються на різних етапах свого життя. Хибні уявлення, неправильні переконання та недолік розуміння консультанта - все це може погіршити проблеми жінок-клієнтів [50]. Важливо щоб консультанти, які працюють з жінками, вміли враховувати соціально-психологічні та інші фактори.

Соціальні аспекти консультування жінок. Одне з головних питань у консультуванні жінок обертається навколо проблеми адекватності інформації про їхнє життя. Багато ранніх теорій, що стосуються характеру та особливостей розвитку жінок, особливо ті, що базувалися на психоаналітичних принципах, мали тенденцію характеризувати жінок як спочатку «пасивних, залежних і морально підпорядкованих чоловікам» [43, р. 594]. Ці теорії підтримували статус-кво у питанні ставлення до жінок і обмежували їх можливості вибору. Загальний стандарт здорової зрілої поведінки застосовується до чоловіків, а щодо психічного здоров'я жінок дані теорії дотримуються подвійного стандарту. Цей подвійний стандарт переважно зображує поведінку дорослих жінок як менш соціально схвалюване і менш здорове. Така думка занижувала рівень очікуваної жіночої поведінки та сприяла встановленню бар'єрів на шляху їхнього просування в нетрадиційних ролях [28].

Проте кількість публікацій у галузі досліджень жіночих проблем та жіночої психології зростає з трьох посібників на початку 1970-х рр. до

численних книг і статей, багато з яких спеціально написані самими жінками для того, щоб змінити деякі застарілі теоретичні погляди, вироблені чоловіками, безпосередньо не знайомими з жіночими проблемами. Наприклад, окремими вченими висловлювалися припущення, що розвиток жінок не вкладається в психологічні стадії розвитку за Еріксоном. Ці теоретики наполягали на унікальності жінок та підкреслювали безперервний, а не стадіальний характер їх розвитку.

Другою серйозною проблемою у консультуванні жінок є сексизм, який Голдман описує як «явище, глибше укорінене, ніж расизм» [41, р. 84]. Сексизм - це переконання (і поведінка, що випливає із цього переконання), що до представниць жіночої статі потрібно ставитись на основі їх статевих особливостей, безвідносно до інших якостей, таких як інтереси та здібності. Таке ставлення є необґрунтованим, нелогічним, непродуктивним та егоїстичним. У минулому сексизм приймав явні форми, наприклад, у вигляді обмеження доступу жінок до деяких професій, і заохочував їх працювати як так званих «рожевих комірців», виконуючи переважно такі обов'язки, як догляд за дітьми, сім'єю, хворими. Сьогодні сексизм став набагато витонченішим, виявляючись «частіше у недогляді, ніж у припущенні» [50, р. 6]. Багато з недоглядів випливають з нестачі поінформованості чи відмови змінити переконання у світлі нових фактів. У будь-якому випадку сексизм завдає шкоди не тільки жінкам, але й суспільству загалом.

Одна з основних проблем у консультуванні жінок полягає у ставленні до них консультанта як на індивідуальному рівні, так і до групи в цілому. Для консультанта важливо звертатися до жінок відповідно до їх унікальної індивідуальності, не забуваючи і спільні для всіх жінок риси. Консультанти повинні визнати, що для консультування жінок, що знаходяться на різних стадіях життя, наприклад у стадії дитинства або в підлітковому періоді та старшому віці, потрібні спеціальні знання. Консультанти повинні також зрозуміти динаміку роботи з жінками при вирішенні різних проблем,

наприклад при розладах харчової поведінки, сексуальних зловживаннях і насильстві, спроби самогубства, а також під час планування кар'єри.

Джонсон і Скарато запропонували модель, у якій виділили основні галузі знання, які стосуються жіночої психології. У моделі пропонується сім областей, у яких консультанти повинні удосконалювати свої знання жіночих особливостей і, внаслідок цього, позбавлятися упереджень. Ці галузі включають: а) історію та соціологію статево-рольових стереотипів, б) психофізіологію жінок і чоловіків, в) теорії індивідуальності та статево-рольового розвитку, г) вікові особливості, д) знання специфіки окремих популяцій, е) розвиток кар'єри та ж) консультування/психотерапію. В останній області автори зосереджуються на альтернативних (нетрадиційних) підходах у консультуванні, а також на специфічних проблемах жінок [44].

Теймс і Хілл стверджують, що, крім елементарних знань, консультанти, які працюють з жінками, повинні засвоїти досвід у чотирьох областях консультування: вербальної, невербальної, процедурної та методичної. Крім того, їм необхідно вміти застосовувати відповідні навички роботи зі спеціальними категоріями жінок, такими як страждають на депресію або зазнали сексуального насильства. Зрештою, консультанти повинні усвідомлювати свої особисті труднощі у поводженні з клієнтами-жінками [59].

Головним підходом у консультуванні під час роботи з жінками є феміністська теорія. Феміністський напрямок у консультуванні виник у період посилення жіночого руху у 1960-ті роки. У початковій стадії цей рух був викликом засиллю патріархату, але в міру свого розвитку, він зосереджується на особистісному розвитку жінок, на їх загальних і унікальних особливостях. Починаючи з публікації Керол Гілліган «In a different voice [39], відбувалося наростаюче проникнення феміністської теорії у консультування [39]. Одна гілка такого підходу ліберальне феміністське консультування займається просвітницькою діяльністю в галузі моделей соціалізації та особистого вибору при зміні традиційних сексуальних ролей.

Інший напрямок, - радикальне феміністське консультування, більше орієнтовано на залучення клієнтів до здійснення соціальних зрушень, спрямованих на збільшення рівноправності статей [36].

Багато в чому феміністська теорія є більше підходом до консультування, ніж добре сформульованим набором теоретичних конструктів. Вона надмірно наполегливо заперечує і ставить під сумнів встановлення традиційних теорій консультування через те, що ці моделі часто відстоюють збереження статус-кво щодо панування чоловіків та ієрархічного суспільства. Два головні моменти відрізняють феміністську позицію з інших форм надання допомоги:

- Феміністська теорія наголошує на рівноправності відносин надання допомоги, що випливає з переконання, що «жіночі проблеми невіддільні від суспільного утиску жінок».

- Вона підкреслює значення суспільної, політичної та економічної діяльності як основну частину процесу терапії.

Зникнення відмінностей між статями, значення взаємовідносин, природне сприйняття тіла «як воно є», «несексистський» розвиток кар'єри також знаходять відбиток у феміністській ідеології. В загальному феміністська теорія починається з досвіду жінок і використовує оцінки та упередження жінок в якості основної схеми [56, р. 106].

Узагальнюючи попередню наукову інформацію, практичний досвід консультування та матеріали інтерв'ю із клієнтами психологів, ми можемо сформулювати особливості жіночого психологічного запиту у консультуванні. Отже, жіночий психологічний запит може мати різноманітні особливості, оскільки кожна жінка унікальна, а її потреби й бажання можуть бути індивідуальними. Однак, є певні тенденції та особливості, які можна врахувати при психологічному консультуванні жінок. Відтак, ми визначаємо і обґрунтовуємо кілька ключових аспектів:

1. Емоційна експресія: жінки, частіше ніж чоловіки, виявляють більшу схильність до висловлювання своїх емоцій. Вони можуть шукати

підтвердження своїх почуттів та бажати розуміння у психолога. Важливо створити ненав'язливе середовище, де вони можуть відкрито розповісти про свої емоції;

2. Відносини та соціальна підтримка: жінки часто активно займаються підтримкою і піклуванням про інших. Надати можливість обговорювати взаємини з іншими людьми та виявити потребу в підтримці з боку близьких може бути важливим у психологічному консультуванні;

3. Стрес та самопіклування: жінки можуть більш активно займатися самопіклуванням, але тим не менш, шукати рішення в ситуаціях стресу можуть виявлятися складно. Важливо підтримати їх у пошуку стратегій самоподолання, розвинути навички зняття стресу і надати інструменти для покращення самооцінки і самоповаги;

4. Рушійні фактори та особисті цілі: жінкам часто властивий великий мотиваційний потенціал і бажання досягти особистих цілей. Допомога підтримати їх у розвитку, упевненості в своїх здібностях та пошуку сенсу життя можуть бути важливими аспектами консультування;

5. Теми жіночого здоров'я: жінки можуть шукати психологічну підтримку відносно конкретних аспектів свого здоров'я, таких як материнство, репродуктивне здоров'я, менструальні розлади, період менопаузи, ставлення до свого тіла тощо;

6. Розвиток особистості: жінки можуть бути особливо зацікавлені у власному розвитку особистості та самореалізації. Вони можуть шукати підтримку у пошуку своїх потреб, цінностей та цілей, а також виявляти бажання зрозуміти себе краще та розвинути свої ресурси;

7. Рольові конфлікти: жінки можуть зіткнутися з конфліктами, пов'язаними зі своїми ролями, такими як роль матері, дружини, доньки, колеги тощо. Вони можуть шукати допомоги у збалансуванні своїх ролей, вирішенні конфліктів та встановленні меж;

8. Травми та стресові ситуації: жінки можуть бути вразливі до травматичних подій та стресових ситуацій, таких як насильство, домашня

небезпека, статева дискримінація або сексуальні домагання. Психолог може провести терапевтичну роботу, спрямовану на подолання травм, почуття провини або страху, а також на підтримку у створенні нових стратегій безпеки;

9. Психологія стосунків: деякі жінки можуть шукати психологічну підтримку у розв'язанні проблем у романтичних або міжособистісних стосунках. Вони можуть виявляти зацікавленість у встановленні здорових кордонів, покращенні комунікації, розв'язанні конфліктів та побудові задовільних стосунків;

10. Самоусвідомлення та самовдосконалення: багато жінок можуть виявляти інтерес до розуміння своєї особистості, внутрішніх переконань, цінностей та прагнення до самореалізації. Займаючись самоусвідомленням, жінки можуть прагнути до самовдосконалення, розвитку особистих ресурсів та підвищення своєї самооцінки.

Крім основних особливостей, важливо пам'ятати, що жінки можуть бути психологічно вразливими внаслідок більшої емоційності та соціальних очікувань. Тому, створення сприятливої та підтримуючої атмосфери є фундаментальним аспектом психологічного консультування для жінок.

Що стосується консультування чоловіків, то природним результатом зосередження інтересу на жіночому консультуванні та витиснення сексизму стало відновлення уваги до унікальних проблем та потреб чоловіків. Незважаючи на те, що «особливості чоловіків і природа "мужності" є об'єктом дослідження вже протягом тривалого часу, за останні двадцять років інтерес до цих питань безперервно зростає». На початку 1980-х років Коллісон дійшов висновку, що «виявляється, для чоловіків пристосовано менше процедур консультування, ніж для жінок». Ситуація з того часу змінилася, а «зростаючий інтерес до чоловічої психології призвів до збільшення попиту на клінічні послуги, орієнтовані виключно на чоловіків».

Проблеми, що стосуються консультування чоловіків часто зумовлені соціалізацією. У деякій мірі загальноприйняті форми соціальної поведінки

чоловіків можна пояснити тим, що традиційні чоловічі статеві ролі визначені більш чітко, ніж жіночі. Наприклад, у дитинстві у поведінці дівчаток заохочується емоційна чи поведінкова експресивність, тоді як і хлопчиках підтримують передусім неемоційні фізичні дії. Таким чином, багато чоловіків привчені ховати свої емоційні реакції, виявляти автономність, активність та дух суперництва. Вони орієнтовані скоріше на демонстрацію войовничості, ніж на прояв дбайливої поведінки, і часто «почувають, що втратили владу і статус у результаті змін у напрямку андрогінності», особливо на початку дорослого життя [29]. Загалом більшість чоловіків має насамперед когнітивну орієнтацію. Прояв емоційності зазвичай уникається через нестачу досвіду в її застосуванні та тривоги, яку вона створить. Такі стримуючі ролі часто сприяють виробленню нечутливості до потреб як інших людей, так і до власних, а заперечення душевних і соматичних проблем стає фатальним, виявляючись у більш короткій тривалості життя чоловіків [45]. Крім цього, «чоловіки шукають психологічну безпеку в незалежності та уникають тісних відносин» [32, р. 65]. Отже, консультанти, які працюють із чоловіками, повинні розуміти, що багато з їх клієнтів виявляться нелюдними та стриманими у розмові. Через свою ізоляцію вони можуть прагнути мінімізувати свої дії та діяльність оточуючих. Більшість часу вони не виявляють наполегливості, а просто імітують ту поведінку, за яку отримують підкріплення. Багато чоловіків засвоїли у дитинстві соціальні табу щодо саморозкриття, особливо перед іншими чоловіками.

Щоб допомогти консультанту у розумінні реалій чоловічих ситуацій та таким чином сприяти успіху роботи з ними, Шер М.М. пропонує низку принципів. Вони включають акцентування уваги на: а) труднощах зміни для більшості чоловіків, б) обмеженнях, накладених статевими стереотипами, в) важливості звернення за підтримкою та роботи з емоційними проблемами і г) необхідності чітко розрізняти ролі та правила, що стосуються особистого життя та роботи [57].

У цілому чоловіки частіше, ніж жінки, відмовляються брати участь у консультуванні. Більшість чоловіків вдаються до консультування лише в ситуації кризи, оскільки вважається, що вони мають бути самодостатніми, вміти відсувати на другий план свої потреби та піклуватися про інших. Чоловіки мають різні інтереси у різному віці та на різних стадіях розвитку. Тому при роботі з чоловіками важливо зіставляти одержувані результати з моделями розвитку, у яких підкреслюються ці особливості, наприклад, з моделями Еріксона [37] і Левінсона [51].

Крім реальних фактів, щодо консультування чоловіків існує багато міфів. Коли чоловіки виявляються здатними прорватися через традиційні заборони, вони зазвичай старанно працюють у процесі консультуванні та розглядають його як різновид змагання. Вони забагато чого чекають від консультування та хочуть, щоб сесії були продуктивними. У своїй більшості чоловіки, як правило, намагаються бути більш зрозумілими та щирими в процесі роботи і проявляти себе безпосередньо та чесно.

Переважна більшість чоловіків когнітивної спрямованості створюють особливі проблеми для консультанта. Психологи радять консультантам уникати у роботі з чоловіками когнітивної сфери та звертати увагу на тональність їхніх голосів, на протиріччя їхньої поведінки та почуттів та на їх двоїсте ставлення до контролю та опіки. Шер М. також пропонує виводити клієнта з когнітивної області в емоційну та рекомендує починати роботу з пояснення клієнту важливості оволодіння своїми почуттями при подоланні особистісних труднощів; після цього слід терпляче працювати над розкриттям прихованих почуттів [57].

На противагу стратегії уникнення когнітивної області, Берч М.А. і Сковхолт Т.М. пропонують використовувати модель Голланда «Взаємодія людина-середовище» як схема для розуміння і консультування чоловіків [30]. Згідно з цією моделлю, чоловіки зазвичай діють у реалістичному вимірі. Їм, як правило, бракує соціальних навичок, але вони володіють технічними та практичними вміннями; отже автори рекомендують консультантам

застосовувати когнітивно-біхевіоральний підхід для встановлення рапорту та полегшення консультування.

Враховуючи особливу увагу, що приділяється міжособистісному навчанню у груповому консультуванні та терапії, цей спосіб роботи з чоловіками може виявитися ефективною стратегією втручання. Цілі чоловічої групи полягають у збільшенні індивідуального розуміння обумовленості статевих ролей, у оволодінні новими соціально-схвалюваними моделями поведінки, у підтримці життя, яке орієнтоване на задоволення індивідуальних потреб. Не досягають успіху в груповій роботі чоловіки в маніакальному стані, глибоко депресивні, які перебувають у серйозній кризі, страждають різними залежностями, алкоголіки чи параноїки. Групова робота може бути для чоловіків потужним засобом подолання захисних механізмів, таких як заперечення, та сприяти формуванню відчуття спільності. Щоб досягти ефективного результату, консультант має оголосити про створення групи; ретельно відібрати потенційних кандидатів; ідентифікувати специфічні форми поведінки, що потребують особливої уваги; визначити ритуали початку та завершення роботи групи; розробити стратегії, втручання, що націлені на розв'язання глибоких психологічних проблем; таких, наприклад, як вирішення конфлікту [32].

Працюючи з групою чоловіків, Мур та Хаверкамп, у ретельно проведеному дослідженні виявили, що «чоловіки у віці від 30 до 50 років здатні підвищити рівень емоційної виразності, який вимірювався як за допомогою самозвітів, так і за поведінковими тестами» [55]. На цій стадії життєвого розвитку багато чоловіків прагнуть до прояву більшої близькості, поглибленню міжособистісних зв'язків та безпосереднього управління своїми емоціями. Таким чином, групова робота для чоловіків цього віку може виявитися дуже ефективним засобом стимулювання змін, особливо, як стверджують автори, коли групова робота ведеться в руслі парадигми соціального навчання, відповідно до якої інші чоловіки служать моделлю і підкріплюючим стимулом для вироблення нових зразків поведінки. Вплив

Роберта Блая та міфопоетичного руху (використання міфів та поезії в чоловічих групах) – один з прикладів дієвості такої парадигми.

Важливо, щоб консультант, створюючи сприятливі умови для змін та вивчення емоційних проблем, усвідомлював, що правила всередині чоловічого професійного світу, як правило, відрізняються від особистісних правил чоловічої сфери. Консультанту надзвичайно важливо застерегти чоловіків від наївного та автоматичного перенесення знову відкритих моделей поведінки, що успішно працюють у їхньому особистому житті, в середовище, яке може виявитися ворожим – тобто у сферу праці та ділових відносин.

Консультування чоловіків, які розглядаються як особлива група, а також консультування представників будь-яких інших груп, являє собою комплексний феномен, але його потенційні вигоди величезні. До них входить допомога чоловікам у виробленні ефективних стратегій формування очікувань

та стратегій зміни ролей [55]. Крім цього, за допомогою ефективного консультування чоловіки можуть розробляти нові вміння, які можуть знадобитись у «встановленні шлюбних відносин, у вирішенні проблем здоров'я, пов'язаних із стресами, у прийнятті рішень щодо професійних та життєвих питань та у взаємодії в сім'ї» [55, р. 516]. Особливо дієвою процедурою, яка може бути використана при роботі із деякими чоловіками, є їх розмова зі своїми батьками. Серії упорядкованих відкритих питань про традиції сім'ї допомагають чоловікам більш ясно й чітко зрозуміти своїх батьків і завдяки цьому робити відкриття, що торкаються їх самих. Це нове розуміння може служити каталізатором для впровадження різних моделей поведінки у своїх сім'ях.

Узагальнюючи попередню інформацію та матеріали інтерв'ю із чоловіками-клієнтами психологів, ми можемо сформулювати особливості чоловічого психологічного запиту у консультуванні. Отже, ми визначаємо наступні особливості:

1. Вираження емоцій: чоловіки можуть мати схильність пригнічувати свої емоції або проявляти їх менш яскраво в порівнянні з жінками. Важливо встановити відкриті та довірчі стосунки, щоб чоловіки почувалися комфортно, зокрема вільно розмовляти про свої почуття та емоції;

2. Ролі та життєве планування: чоловіки можуть відчувати певний тиск стосовно ролей, які вони відіграють у суспільстві, які можуть включати ролі "годувальника" чи "сильного" чоловіка. Вони можуть шукати допомоги в розумінні своїх ролей та у створенні балансу між різними обов'язками і життєвими цілями;

3. Стрес та подолання проблем: чоловіки можуть часто стикатися з високим рівнем стресу і деякі можуть більше нехтувати щодо свого психологічного благополуччя. Допомога в розвитку ефективних стратегій подолання стресу та розумінні впливу стресу на їх психіку може бути важливою частиною консультування;

4. Самоцінка та самовиявлення: чоловіки можуть стикатися з питаннями щодо своєї самооцінки, пошуку сенсу життя та виявлення свого потенціалу. Підтримка у побудові позитивної самооцінки, вироблення особистих цілей та підвищення самоствавлення може бути важливим аспектом консультування;

5. Взаємини та комунікація: чоловіки можуть шукати допомоги в поліпшенні своїх навичок комунікації та взаємин з іншими людьми, включаючи партнерів, родину, колег чи друзів. Розвиток навичок ефективної комунікації та встановлення здорових меж може бути важливим завданням для психолога;

6. Виявлення вразливості: чоловіки можуть бути звиклими приховувати свої вразливі сторони або зволікати з виявленням своїх потреб. Важливо створити атмосферу довіри, щоб чоловік почувався комфортно розмовляти про свої емоції та потреби;

7. Гендерна соціалізація: чоловіки можуть бути суспільно виховані з деякими стереотипними уявленнями про мужність, силу та незалежність. Це

може створювати певний тиск іноді затримувати чоловіків від виявлення своєї справжньої ідентичності. Психолог може допомогти розібратися в цих стереотипах та стимулювати самовиявлення в межах, які відповідають особистим цінностям і потребам;

8. Стосунки та інтимна сфера: чоловіки можуть шукати психологічну підтримку в розвитку здорових та задовільних стосунків, які включають сексуальну сферу. Вони можуть бути зацікавлені в навчанні навичкам спілкування, вирішенні конфліктів, встановленні здорових меж та виявленні інтимних потреб;

9. Робота та кар'єра: чоловіки можуть відчувати певний тиск та виклики, пов'язані з професійними цілями, успіхом та розвитком кар'єри. Психолог може стимулювати розмову про здорові стратегії для підтримки налагодженого балансу між роботою та особистим життям, впевненості у власних навичках та ефективному керівництві стресом;

10. Батьківство та патернальність: чоловіки можуть шукати допомогу та поради у ролі батьків та вихованні дітей. Вони можуть виявляти зацікавленість у розумінні дитячого розвитку, спілкування з дітьми та розвитку здорових батьківських навичок.

Слід пам'ятати, що це лише загальні орієнтири, і важливо враховувати індивідуальні особливості кожного чоловіка. Адаптація підходу до конкретних потреб та контексту може допомогти забезпечити ефективну психологічну підтримку.

Різниця між чоловічими та жіночими психологічними запитами може відрізнятись залежно від культурних, соціальних індивідуальних чинників. Нижче наведені загальні розбіжності, проте слід пам'ятати, що це лише узагальнення, а кожна людина унікальна.

1. Вираження емоцій: в деяких культурах і соціальних контекстах жінки можуть бути більш відкритими і виразними у виявленні своїх емоцій, тоді як чоловіки можуть пригнічувати свої почуття або виражати їх менш

яскраво. Проте, варто зазначити, що це не є загальним правилом, і кожна людина може мати власні способи вираження емоцій;

2. Самоідентифікація: жінки частіше визначають себе в контексті відносин, сім'ї та спільноти, тоді як чоловіки можуть більше підкреслювати свою індивідуальність, здібності та досягнення. Це може впливати на їх психологічні потреби та запити;

3. Підтримка та стосунки: жінки зазвичай демонструють більшу схильність до встановлення соціальних зв'язків та шукати підтримки від інших людей. Вони можуть шукати допомогу в аспектах пов'язаних зі стосунками, спілкуванням та конфліктами. У чоловіків може бути менша схильність до вираження потреби у підтримці, але це також може бути під впливом соціальних стереотипів і способів соціалізації;

4. Сексуальність та інтимна сфера: жінки і чоловіки можуть мати різні психологічні питання і потреби, пов'язані зі своєю сексуальністю та інтимними відносинами. Деякі стереотипи і очікування можуть вплинути на запити та психологічні потреби у цій сфері, але варто пам'ятати, що кожна жінка і чоловік є унікальним індивідом і може мати свої власні потреби й бажання в цій галузі;

5. Психологічне здоров'я та самообізнаність: як чоловіки, так і жінки можуть шукати психологічну підтримку для розвитку свого самоусвідомлення, самоприйняття та психологічного здоров'я. Однак, можуть бути розбіжності щодо специфічних питань, щодо яких люди шукають допомоги. Наприклад, чоловіки можуть більше зацікавлені в пошуку рішень для проблем, пов'язаних зі стресом та самодисципліною, тоді як жінки можуть фокусуватися на відносинах, балансу роботи й життя та саморозвитку;

Важливо розуміти, що ці відмінності між чоловічими та жіночими психологічними запити - це загальні образи, сформовані на основі аналізу думок фокус-групи та вибіркового інтерв'ю, і не всі люди будуть відповідати цим типологіям. Кожна особа має свої унікальні потреби, бажання та

контекст життя, і психолог має працювати із суб'єктивним досвідом кожного клієнта не залежно від статі та гендерних упереджень.

2.3. Вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування

Перед тим як розпочати безпосередньо дослідження впливу гендерних упереджень на результати психологічного консультування, дуже важливо визначити і зрозуміти методологію даного дослідження та його основні теоретичні засади. Відтак, до вироблення гендерної статистики мають відношення різні міжнародні стандарти та рекомендації. Їх застосування посилює концептуальну базу, покращує структуру та процес збору даних загалом, а також сумісність результатів на глобальному рівні. Стандарти включають категоріальні визначення та класифікації, методи збору даних, модулі питань, механізми оцінки тощо. Також, експертами з різноманітних областей було розроблено міжнародні концепції та сутнісні визначення, що стосуються національних рахунків, зайнятості, демографії, здоров'я, освіти, доходів та витрат домогосподарств. [21].

При включенні гендерних питань в анкету необхідно врахувати низку наступних моментів:

- дані повинні відповідати завданням збору інформації;
- дані мають бути пов'язані з концепціями та визначеннями;
- необхідні дані мають бути перетворені на запитання;
- питання мають бути чітко та зрозуміло сформульовані та викладені;
- повинен бути дотриманий правильний порядок та послідовність запитань [33].

Що стосується структури та змісту самих анкет, то структура анкети має основний вплив на якість статистичних даних, отриманих під час збору. Якщо анкета складена неточно і не належним чином, існує ймовірність того, що у відповідях будуть допущені помилки. Встановлення на ранньому етапі чітких завдань допомагає запобігти розробці анкети, яка не відповідає

вимогам користувачів даних. У процесі цієї роботи можуть бути доопрацьовані концепції та визначення, змінено формулювання питань, а також методи та процедури для того, щоб зробити їх більш гендерно-чутливими.

Для розробки структури та змісту анкети дуже корисно залучити консультативні групи користувачів. Такі групи можуть допомогти уточнити підходи для вимірювання необхідної інформації та вирішити проблеми, які можуть виникнути при оцінці окремих питань, включаючи важливі для гендерного аналізу. Такі групи повинні складатися з різних типів користувачів, включаючи осіб, зацікавлених у гендерній проблематиці. Члени групи також повинні знати, які саме дані можуть бути отримані в результаті конкретного обстеження і для якого аналізу отримані статистичні дані будуть використані. При розробці анкет необхідно докласти максимальних зусиль, щоб уникнути найбільш поширених форм гендерної упередженості.

Слід також звернути увагу на взаємозв'язок гендера з такими характеристиками, як освіта чи культурне виховання. Ці взаємозв'язки можуть стати причиною отримання необ'єктивних даних, оскільки на окремі питання анкети відповіді або не будуть надані, або будуть надані лише частково. Питання мають бути зрозумілі всім респондентів будь-якого рівня, щоб виключити ймовірність суб'єктивного тлумачення питань [33].

Що стосується питання тестування анкет, то дані, які ми передбачаємо отримати, та питання анкети повинні бути перевірені в процесі розробки анкет, що дозволить виявити будь-які проблеми, пов'язані з гендерною нечутливістю, та вирішити їх до завершення роботи над анкетною. Одним із відносно економних методів тестування відповідності даних та термінології як для жінок, так і чоловіків (або інших підгруп респондентів) є фокус-групи. *Фокус-групи* є невеликі групи людей з різним життєвим досвідом, відібраних для збору даних із цільової групи населення. Фокус групи можуть бути використані на ранньому етапі розробки анкет для вивчення розуміння чоловіками та жінками конкретних понять, відповідності

цих понять досвіду різних людей, тестування можливих формулювань питань та стилю анкети. Думка фокус групи може допомогти у розробці таких питань, які дозволять мінімізувати гендерну упередженість. На додаток до фокус-груп для формулювання питань може бути використаний ряд інших прийомів, що мінімізують упередженість. Наприклад, варіант питання може бути тестований навченими фахівцями в ході когнітивного інтерв'ю або попередніх тестів з різними потенційними респондентами для оцінки того, як вони розуміють це питання, складно чи легко відповісти на нього, а також визначити можливі варіанти відповідей. Якщо чоловіки та жінки по-різному розуміють питання, можливо, слід змінити його формулювання. Як альтернатива, залежно від завдань обстеження слід дати різні питання та приклади окремо для респондентів-чоловіків та окремо для респондентів-жінок. Для забезпечення відповідності методу збору даних розробленим поняттям та необхідним даним використовуються також пілотне обстеження або польові тести пробних анкет. Цей вид тестування включає інтерв'ю на місцях значної кількості представників цільової групи населення.

Успішне проведення збору даних великою мірою залежить від відповідності методології, що застосовується. У різних країнах використовується велика різноманітність ефективних способів, які включають збір даних по телефону, пошті, особисті інтерв'ю, самостійне заповнення анкети та надання даних за допомогою вебсайту, а також через різні адміністративні системи (наприклад, поточний облік населення). У деяких випадках замість роздрукованих анкет використовуються комп'ютерні програми для проведення телефонного опитування (CATI) або комп'ютерні програми для особистого опитування (CAPI), якщо інтерв'юер знаходиться поряд з опитуваними. При виборі способу збору даних враховується ряд факторів. Найбільше на вибір можуть впливати соціальні норми, технологічна інфраструктура та обмежений бюджет обстеження. Параметри збору, такі як тип даних, необхідні виконання першочергових завдань, складність і чутливість питань, їх зміст, конфіденційність також можуть мати

значення. Іншими важливими факторами є можливість впливу на частку тих, хто відповів, переваги респондентів, місцезнаходження респондентів, особливості структури вибірки та характеристики цільової групи населення.

При зборі даних на основі інтерв'ю також існує можливість суб'єктивної оцінки, якщо на розуміння між особою, яка проводить інтерв'ю, і респондентом впливають особисті або культурні характеристики. За будь-якого способу опитування на відповіді респондента впливають вік, стать, зовнішній вигляд, манери особи, яка проводить опитування. У деяких випадках загальні характеристики можуть позитивно вплинути на відповіді, у той час як за інших обставин вони можуть мати негативний ефект. Такі можливості повинні братися до уваги, і, якщо необхідно, повинні вироблятися дії для мінімізації ризику отримання неякісних даних.

Редагування даних та розрахунок показників. Багато статистичних агентств при обробці анкет використовують техніки редагування даних та розрахунку показників. Такі прийоми часто дозволяють облік відсутніх відповідей, використовуючи певний алгоритм.

Існують чотири основні методи збору даних: переписи населення, вибіркові обстеження населення, вибіркові обстеження підприємств та адміністративні дані (поточний облік та реєстри). Кожен із цих джерел важливий для виробництва гендерної статистики. Незважаючи на те, що ці джерела в основному містять компліментарну інформацію, в їх основі лежать різні методології, які впливають на тип, обсяг і якість гендерної інформації, яку вони надають. В цілому, не існує одного конкретного джерела, що містить гендерно-релевантну інформацію оптимальної якості та у великому обсязі. Якість інформації, що надається для гендерного аналізу за кожним джерелом, залежить від багатьох факторів, включаючи використані поняття, визначення та класифікації, а також формулювання питань та методи отримання даних.

У нашому випадку ми будемо застосовувати вибіркове обстеження, зокрема для виявлення впливу гендерних упереджень на результати психологічного консультування. При вибіркового обстеженні здійснюється

збір інформації безпосередньо в індивідів, що стосується кола питань із високим ступенем деталізації. Зібрані дані завжди включають інформацію про статеву приналежність та вік кожного індивіда у вибірці. Деякі дослідження мають багатоцільовий фокус і стосуються різних питань. Інші націлені на загальні соціальні теми та охоплюють спектр питань з метою вивчення їхньої взаємодії та порівняльного аналізу. Наше обстеження буде проводитися спеціально для статистики про конкретну групу населення, зокрема для статистики про клієнтів психологів та їх гендерні упередження і їх вплив на кінцеві результати психологічного консультування. Гендерна інформація, що буде представлена у цій статистиці, виявить певні гендерні упередження у клієнтів психологів, що викликані різними чинниками і мають різний вплив на кінцеві результати у консультуванні. Опитувальник для визначення гендерних особливостей психологічного консультування з чоловіком та жінкою представлений у додатку 1. Опитування проводилось у вибірці 80 чоловік на платформі Google Форма.

Аналіз отриманих результатів згідно опитувальника «Вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування» показав наступні результати:

1. Загальна кількість опитаних склала 80 чоловік. В опитування взяло участь 66,7% жінок і 33,3% чоловіків.

2. Вік учасників у процентному співвідношенні, представлений на рисунку 2.1. Як видно, що більшість опитаних у віці від 18 до 24 років та у віці від 35 до 44 років.

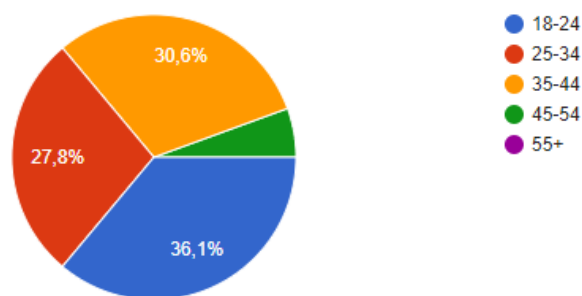


Рисунок 2.1 – Віковий склад вибірки, %

3. 58,3 % опитаних зверталися тільки до жінки-психолога, 36,1% - до обох статей, 2,8 % - тільки до чоловіка, 2,8% - ніколи не зверталися.

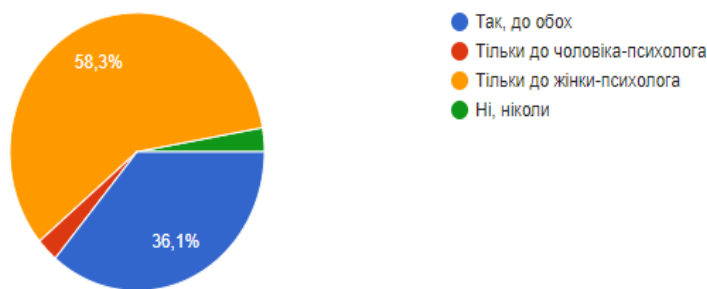


Рисунок 2.2 – Розподіл опитаних в залежності від гендерних уподобань при зверненні до психолога

Варто зауважити, що у контексті дослідження "Вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування", кількість людей, які ніколи не зверталися до психолога (2,8%), може бути обґрунтована декількома можливими причинами:

Гендерні упередження: деякі люди, особливо ті, які виростили у середовищі із сильними гендерними стереотипами, можуть відчувати стигму або неспроможність у зверненні до психолога через соціокультурні очікування. Наприклад, чоловіки можуть стикатися з тиском виявляти слабкість, що призводить до унікаючої поведінки по відношенню до психологічної допомоги.

Недоступність послуг: деякі люди можуть жити у зоні, де доступність психологічної допомоги обмежена або недооцінена. Наприклад, у віддалених сільських районах може бути обмежений доступ до психологічних послуг через відсутність спеціалістів або фінансові обмеження.

Невідомість професійних послуг: деякі люди можуть не звертатися до психолога через відсутність усвідомленості про те, як психолог може допомогти їхній ситуації або які конкретно послуги вони можуть отримати. Це може бути результатом недостатньої інформаційної освіченості або відсутності популяризації психологічної допомоги.

Спосіб вирішення проблем: деякі люди можуть віддавати перевагу іншим методам розв'язання проблем, таким як розмова з друзями або релігійні практики, і взагалі не розглядають психологічну допомогу як варіант для себе.

Ці фактори можуть впливати на те, чому певна частина опитаних ніколи не зверталася до психолога і може бути важливою інформацією при аналізі впливу гендерних упереджень на вибір допомоги і результатів психологічного консультування.

4. 52,8% опитаних звертаються до психолога для отримання консультацій щодня, 19,4% - раз на тиждень, 13,9% - кілька разів на тиждень, 11,1% - кілька разів на місяць.

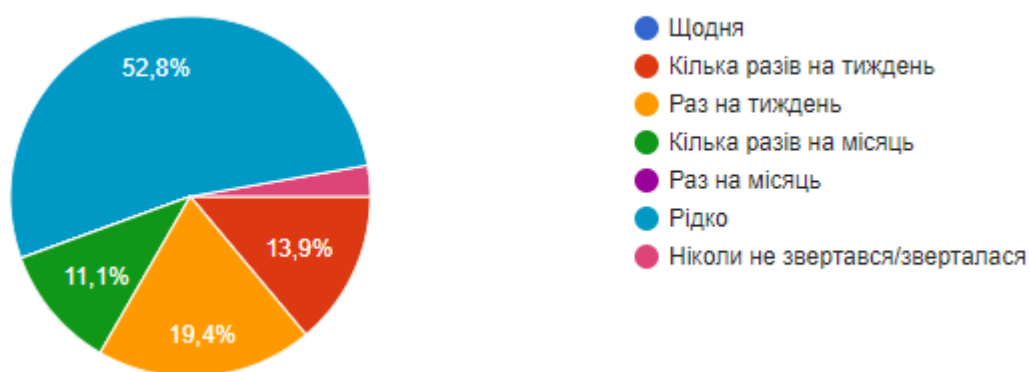


Рисунок 2.3 - – Розподіл опитаних в залежності від частоти їх звернення до психолога

5. Трохи менше половини опитаних 41,7% оцінюють нейтрально свій рівень комфорту під час консультування з психологом-чоловіком. 33,3% - почувають себе комфортно та 13,9% - дуже комфортно. Відтак, у сукупності 88,9% не відчують дискомфорту. 11,1% - відчують себе некомфортно.

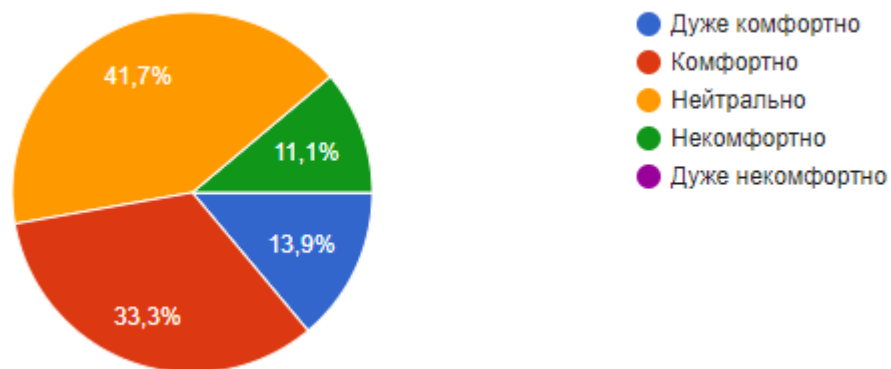


Рисунок 2.4 - Розподіл опитаних в залежності від їх комфорту при зверненні до психолога-чоловіка

6. 44,4% відчують себе комфортно під час консультування з психологом-жінкою, 30,6% - дуже комфортно, 19,4% - нейтрально. Відтак, у сукупності 94,4% не відчують дискомфорту. 5,6% - відчують себе некомфортно.

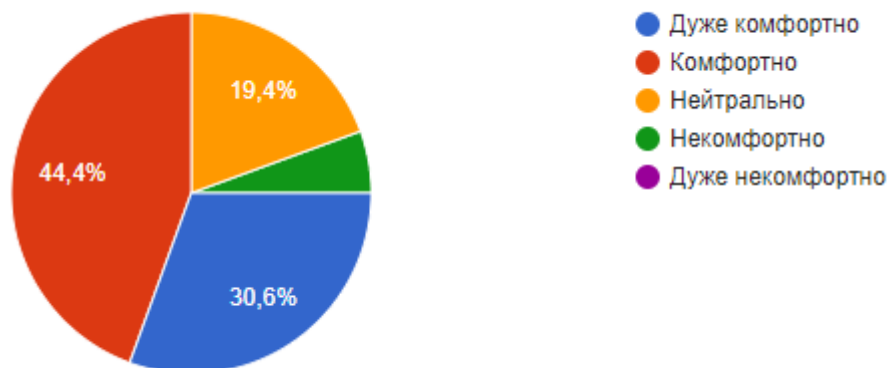


Рисунок 2.5 - Розподіл опитаних в залежності від їх комфорту при зверненні до психолога-жінки

7. Найбільша кількість опитаних 88,9 % відзначили, що для них найбільш важливе у взаємодії з психологом під час консультування є професійність та компетентність, тільки 16,7% відзначили, що для них найбільш важливе розуміння гендерних особливостей.

8. Найбільша кількість опитаних 52,8% описали свій стиль комунікації під час консультування з чоловіком-психологом як комунікативний і відкритий до діалогу, найменша кількість 22,2% - емоційний та виразний.

9. 66,7% описали свій стиль комунікації під час консультування з жінкою-психологом як комунікативний і відкритий до діалогу, найменша кількість 27,8% - ввічливий та обережний.

10. Найбільша кількість опитаних 44,4% не спостерігали різницю в підході психолога до консультування залежно від їх статі, 16,7% - спостерігали різницю, 38,9% – зазначили, що їм важко відповісти.

11. Найбільша кількість опитаних 38,9% не спостерігали різницю в підході психолога до консультування залежно від його статі, 27,8% - спостерігали різницю, 33,3% - – зазначили, що їм важко відповісти.

12. Найбільша кількість опитаних 55,6% відзначили, що основні гендерні особливості у психологічному консультуванні це різниця в емоційній виразності, 44,4% - різниця в стилі комунікації, 33,3% - різниця в обговорюваних темах, 16,7% - Різниця в очікуваннях щодо результату консультування.

13. 50% зазначили, що їм важко відповісти з яким психологом більш впевненіше відчують себе (комфортніше отримувати консультації), 44,4% - відзначили, що їм комфортніше із жінкою-психологом, 5,6% - із чоловіком-психологом.

14. 50% зазначили, їх очікування від психологічного консультування з чоловіком-психологом це краще розуміння особливостей чоловічої психології, 36,1% - більш прямий і рішучий стиль комунікації, 30,6% - більш аналітичний підхід, 16,7% - збільшена спритність в розв'язанні конкретних проблем, 2,8% - такі ж, як і до жінки-психолога.

15. 50% зазначили, їх очікування від психологічного консультування з жінкою-психологом це краще розуміння особливостей жіночої психології, 38,9% - збільшена чутливість до емоцій та потреб, 5,6% - більш загальний та всебічний підхід, 2,8% - такі ж, як і до чоловіка-психолога.

16. 61,1% вважають, що стаття психолога не вплинула на їх рішення звернутися до психолога, 38,9% - вважають, що стаття психолога вплинула.

17. 61,1% вважають, що їх стаття не вплинула на вибір психолога для отримання консультації, 38,9% - вважають, що їх стаття вплинула.

18. На питання щодо загальної думки щодо ефективності психологічного консультування залежно від статі психолога 80,6% вважають, що стаття психолога не впливає на ефективність консультування, 11,1% - вважають, що жінки-психологи більш ефективні в певних ситуаціях, 8,3% - вважають, що чоловіки-психологи більш ефективні в певних ситуаціях.

19. 52,8% вважають потенційними перешкодами або вигодами при отриманні консультації від чоловіка-психолога або жінки-психолога це сором або нестача відкритості через різницю у статі, 44,4% - додаткова взаємна довіра і розуміння через спільні статі, 44,4% - загальна адаптованість психолога до конкретних проблем в залежності від статі, 30,6% - відсутність розбіжностей через спільний досвід, 2,8% - не вибрали жодного варіанту.

20. 55,6% обрали як перевагу в отриманні консультацій саме від чоловіка-психолога чи жінки-психолога перевагу конкретного психологічного підходу, незалежно від статі, 33,6% - більш комфортні відчуття через спільні статі, 30,6% - краще розуміння особливих потреб клієнта через власний досвід, 27,8% - більша співприязність чи співрозуміння через спільні гендерні досвіди.

21. На питання чи маєте ви будь-які додаткові спостереження або коментарі щодо відносин до чоловіка-психолога та жінки-психолога при психологічному консультуванні були отримані наступні відповіді:

1. В цілому я вважаю, що немає різниці в якості надання психологічних послуг в залежності від статі. Проте особисто я обрала собі жінку психотерапевта для довгострокової терапії через власне почуття більшої безпеки, пов'язане з особистим досвідом.

2. Краще обирати психолога жінку.

3. Для мене не має різниці.

4. Можливе бажання романтичних стосунків.

5. Особисто мені комфортніше займатися з людиною, яка проживає подібний досвід, як і я. Мене дуже турбують проблеми жінок і я поважаю чоловіків-феміністів (саме таким є мій законний чоловік), але він все одно не мав досвіду такого, як жінка, хоч і розуміє їхні проблеми і допомагає їх вирішити.

6. Чоловіки у будь якій галузі надання послуг чи освітніх чи медичних більш емпатійні, відкриті, орієнтовані на пацієнта/клієнта, більш інтелектуальні та мають значно глибший аналітичний підхід.

Отже, аналізуючи отримані дані, можна зробити кілька спостережень та висновків щодо гендерних упереджень у психологічному консультуванні:

Існує велика різниця в кількості жінок і чоловіків у вибірці, з перевагою жінок (66,7%). Це може вплинути на узагальнення результатів. Визначено, що більшість опитаних (58,3%) звертаються тільки до жінок-психологів. Це може вказувати на наявність гендерних упереджень або комфортності взаємодії з певною статтю. Велика частина опитаних звертається до психолога щодня (52,8%), що свідчить про високий рівень освідомленості та зацікавленості в психологічному здоров'ї. Більшість опитаних не відчуває дискомфорту при зверненні ні до чоловіка (88,9%), ні до жінки-психолога (94,4%). Проте, є ті, які відзначають дискомфорт при спілкуванні з психологом обох статей. Більшість опитаних стверджують, що стать психолога не вплинула на їх рішення звертатися до нього. Також, значна кількість вважає, що стать психолога не впливає на ефективність консультування. Опитані вказали на різні очікування від психологів різної статі. Для більшості опитаних основним фактором вибору є конкретний психологічний підхід, а не стать психолога. Деякі опитані вказали на додаткові аспекти, такі як взаємна довіра, розуміння через спільні статі та інші, які можуть впливати на ефективність консультування. Важливо, що більшість визнає професійність і компетентність, як ключові критерії вибору

психолога, а не його стать. Однак, є ті, хто виділяє розуміння гендерних особливостей.

В аналізі отриманих даних можна виокремити деякі потенційно негативні аспекти, які вказують на можливі проблеми чи виклики у сфері психологічного консультування, пов'язані з гендерними упередженнями:

1. Кількість людей, які ніколи не зверталися до психолога (2,8%), може бути обґрунтована декількома можливими причинами, зокрема це можуть бути й гендерні упередження: деякі люди, особливо ті, які виростили у середовищі із сильними гендерними стереотипами, можуть відчувати стигму або неспроможність у зверненні до психолога через соціокультурні очікування. Наприклад, чоловіки можуть стикатися з тиском виявляти слабкість, що призводить до унікаючої поведінки по відношенню до психологічної допомоги. Це може бути також важливою інформацією при аналізі впливу гендерних упереджень на вибір допомоги і результатів психологічного консультування.

2. Попередні вподобання при виборі психолога: 58,3% опитаних обрали жінку-психолога. Це може свідчити про попередні гендерні уподобання, що впливають на вибір фахівця, і може обмежити доступність різних психотерапевтів для клієнтів;

3. Комфорт при зверненні: 11,1% опитаних відчувають дискомфорт при зверненні до чоловіка-психолога та 5,6% - при зверненні до жінки-психолога. Це може бути пов'язано з різницею в статі фахівця та може впливати на якість психологічної підтримки;

4. Різниця в підході психолога в залежності від статі клієнтів та статі психолога: 38,9% опитаних відзначили, що важко визначити, чи спостерігається різниця в підході психолога в залежності від їх статі і 33,3 – в залежності від його статі, 16,7% - спостерігали різницю. Це може вказувати на неясність щодо впливу гендерних упереджень на якість консультування. 27,8% спостерігали різницю в підході психолога до консультування залежно від його статі;

5. 50% опитаних важко відповісти з яким психологом більш впевненіше відчують себе (комфортніше отримувати консультації), 44,4% - із жінкою-психологом;

6. 38,9% відповіли, що стать психолога вплинула на рішення звернутися до нього/неї та те, що їх стать вплинула на вибір психолога для отримання консультації.

7. Потенційні перешкоди чи вигоди при отриманні консультації: 52,8% вважають, що сором або нестача відкритості може бути перешкодою при консультуванні за статтю. Це свідчить про можливі бар'єри в комунікації та сприйнятті в залежності від статі.

Такі виявлені упередження можуть бути причиною невдалого консультування.

Аналіз цих аспектів може слугувати базою для подальших досліджень та вдосконалення психологічних послуг з урахуванням гендерних аспектів та виявлення можливих удосконалень у процесі консультування.

Висновки до розділу 2.

Шляхом вивчення зарубіжних теоретико-практичних досліджень з проблематики гендерних особливостей консультування з чоловіком та жінкою, нами було виокремлено гендерні особливостей консультування з чоловіками: 1. Раціональний підхід; 2. Збереження самовизначеності; 3. Підтримка емоційного вираження; 4. Формулювання мети та вирішення практичних завдань; 5. Створення позитивного самовідображення. Врахування контексту культури, соціальних факторів та індивідуальних побажань є важливим аспектом успішного консультування як з жінками, так і з чоловіками.

Особливості жіночого психологічного запиту у консультуванні: 1. Емоційна експресія; 2. Відносини та соціальна підтримка; 3. Стрес та самопіклування; 4. Рушійні фактори та особисті цілі; 5. Теми жіночого

здоров'я; 6. Розвиток особистості; 7. Рольові конфлікти; 8. Травми та стресові ситуації; 9. Психологія стосунків; 10. Самоусвідомлення та самовдосконалення. Також визначаємо наступні особливості консультування чоловіків: 1. Вираження емоцій; 2. Ролі та життєве планування; 3. Стрес та подолання проблем; 4. Самоцінка та самовиявлення; 5. Взаємини та комунікація; 6. Виявлення вразливості; 7. Гендерна соціалізація; 8. Стосунки та інтимна сфера; 9. Робота та кар'єра; 10. Батьківство та патернальність. Різниця між чоловічими та жіночими психологічними запитами полягає у: 1. Вираженні емоцій; 2. Самоідентифікації; 3. Підтримці та стосунках: жінки зазвичай демонструють більшу схильність до встановлення соціальних; 4. Сексуальності та інтимній сферах; 5. Психологічному здоров'ї та самообізнаності.

Для визначення впливу гендерних упереджень на результати психологічного консультування ми застосовували вибіркоче обстеження, розробили опитувальник для визначення гендерних особливостей психологічного консультування з чоловіком та жінкою. Опитування проводилось у вибірці 80 чоловік на платформі Google Форма. Аналіз отриманих результатів згідно опитувальника «Вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування» показав наступні результати:

Отже, аналізуючи отримані дані, можна зробити кілька спостережень та висновків щодо гендерних упереджень у психологічному консультуванні: Існує велика різниця в кількості жінок і чоловіків у вибірці, з перевагою жінок (66,7%). Це може вплинути на узагальнення результатів. Визначено, що більшість опитаних (58,3%) звертаються тільки до жінок-психологів. Це може вказувати на наявність гендерних упереджень або комфортності взаємодії з певною статтю. Велика частина опитаних звертається до психолога щодня (52,8%), що свідчить про високий рівень освідомленості та зацікавленості в психологічному здоров'ї. Більшість опитаних не відчуває дискомфорту при зверненні ні до чоловіка (88,9%), ні до жінки-психолога (94,4%). Проте, є ті, які відзначають некомфорт при спілкуванні з психологом

обох статей. Більшість опитаних стверджують, що стаття психолога не вплинула на їх рішення звертатися до нього. Також, значна кількість вважає, що стаття психолога не впливає на ефективність консультування. Опитані вказали на різні очікування від психологів різної статі. Для більшості опитаних основним фактором вибору є конкретний психологічний підхід, а не стаття психолога. Деякі опитані вказали на додаткові аспекти, такі як взаємна довіра, розуміння через спільні статі та інші, які можуть впливати на ефективність консультування. Важливо, що більшість визнає професійність і компетентність, як ключові критерії вибору психолога, а не його стаття. Однак, є ті, хто виділяє розуміння гендерних особливостей.

В аналізі отриманих даних можна виокремити деякі потенційно негативні аспекти, які вказують на можливі проблеми чи виклики у сфері психологічного консультування, пов'язані з гендерними упередженнями:

1. Кількість людей, які ніколи не зверталися до психолога (2,8%), може бути обґрунтована й наявністю гендерних упереджень, зокрема деякі люди, особливо ті, які виростили у середовищі із сильними гендерними стереотипами, можуть відчувати стигму або неспроможність у зверненні до психолога через соціокультурні очікування. Наприклад, чоловіки можуть стикатися з тиском виявляти слабкість, що призводить до уникаючої поведінки по відношенню до психологічної допомоги;
2. Попередні вподобання при виборі психолога: 58,3% опитаних обрали жінку-психолога;
3. Комфорт при зверненні: 11,1% опитаних відчують дискомфорт при зверненні до чоловіка-психолога та 5,6% - при зверненні до жінки-психолога;
4. Різниця в підході психолога в залежності від статі клієнтів та статі психолога: 38,9% опитаних відзначили, що важко визначити, чи спостерігається різниця в підході психолога в залежності від їх статі і 33,3 – в залежності від його статі, 16,7% - спостерігали різницю;
5. 38,9% відповіли, що стаття психолога вплинула на рішення звернутися до нього/неї та те, що їх стаття вплинула на вибір психолога для отримання консультації;
6. Потенційні перешкоди чи вигоди при отриманні консультації: 52,8% вважають, що сором або нестача

відкритості може бути перешкодою при консультуванні за статтю. Аналіз цих аспектів може слугувати базою для подальших досліджень та вдосконалення психологічних послуг з урахуванням гендерних аспектів та виявлення можливих удосконалень у процесі консультування.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ У КОНСУЛЬТУВАННІ

3.1. Гендерні особливості підбору консультативних технік

На підставі отриманих даних можна зробити кілька висновків, що існує певний вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування, зокрема гендерні уподобання в невеликій мірі впливають на вибір спеціаліста, як в залежності від статі психолога, так і в залежності від статі клієнта, існує різниця в сприйнятті залежно від статі клієнта, та існує певний дискомфорт при зверненні, як до жінки-психолога, так і при зверненні до чоловіка-психолога, невелика кількість опитуваних вважають, що жінки-психологи більш ефективні в певних ситуаціях, і 8,3% вважають, що чоловіки-психологи більш ефективні в певних ситуаціях, також за отриманими коментарями від респондентів видно, що існують різні упередження та погляди щодо відносин з чоловіком-психологом чи жінкою-психологом, і деякі опитані вважають, що стать може впливати на результати терапії. Отже, ці спостереження можуть вказувати на наявність гендерного впливу на результати психологічного консультування. Відтак, вважаємо за необхідне визначити і обґрунтувати гендерні особливості підбору консультативних технік. У суспільстві дедалі більше усвідомлюється важливість визначення та прийняття гендерних особливостей під час надання підтримки та консультаційних послуг. Гендер – це соціально та культурно визначена певна роль, яку грає кожна людина, відповідно до своєї гендерної ідентичності. Підбір консультативних технік з урахуванням гендерних особливостей, зокрема гендерних упереджень може значно підвищити ефективність успішності консультацій та покращити якість допомоги, що надається клієнтам.

Першим аспектом, який слід враховувати при доборі консультативних технік, є усвідомлення гендерної ідентичності та потенційних упереджень клієнта. Кожна людина має унікальну гендерну ідентичність, яка може

впливати на її переваги та потенційні упередження під час консультативних сесій. Деякі клієнти можуть бути комфортними та відкритими у більш емоційно-орієнтованих техніках, таких як групова дискусія чи експресія емоцій, тоді як іншим клієнтам можуть бути кращими інструментальні підходи, такі як розробка плану дій або використання когнітивних методик. Фахівці в галузі психології та консультування повинні бути гнучкими та пристосованими до цих різних потреб та уподобань, щоб створити найкраще середовище для допомоги клієнтам.

Другим важливим аспектом є гендерний склад психологічної команди. Присутність представників різних гендерів у команді фахівців сприяє створенню включаючого та підтримуючого середовища для клієнтів. Найчастіше клієнти з певними гендерними упередженнями вважають за краще спілкуватися з тими, хто має схожу гендерну ідентичність або з ким вони почуваються комфортніше. Тому різноманітність гендерів у команді дозволяє клієнтам мати більше вибору та можливості співпрацювати з психологами, з якими вони мають більше спільного.

Третій аспект – це визнання та уникнення посилення гендерних стереотипів. Психологи та консультанти повинні усвідомлювати, як гендерні стереотипи можуть вплинути на процес консультування. Уникнення припущень про гендерну ідентичність та переваги клієнта є важливим кроком до створення довірчих відносин та ефективної роботи. Замість керуватися стереотипами, фахівці повинні фокусуватися на індивідуальних потребах, цілях та унікальних переживаннях кожного клієнта.

Четвертим аспектом є постійне навчання та поінформованість про гендерні питання та консультативні техніки. Гендерна сфера постійно змінюється та розвивається, тому важливо постійно оновлювати свої знання та навички.

На основі представлених результатів опитування та анкетування у другому розділі ми пропонуємо сформулювати конкретні рекомендації щодо гендерних особливостей при виборі консультативних технік. Ці рекомендації

можуть допомогти фахівцям у галузі психології та консультування бути більш обізнаними щодо впливу гендера на консультації та адаптувати свої підходи, щоб краще відповідати потребам клієнтів, навіть якщо вони мають гендерні упередження.

По-перше, це різноманітність гендерних перспектив. Потрібно враховувати різноманітні гендерні перспективи як у контексті вибору психолога, так і в самому процесі консультування. У клієнтів має бути можливість вибору психолога, з яким вони можуть легко ідентифікуватися і встановити довірчі відносини. По-друге, важливо застосовувати поєднання технік, зокрема потрібно зважати на те, що різні гендерні групи можуть відгукуватися на різні консультативні техніки. Тому важливо використовувати поєднання різних технік, які можуть працювати з різними гендерами. Наприклад, деякі гендерні групи можуть сильніше цінувати емоційну підтримку, тоді як інші можуть віддавати перевагу більш прагматичному підходу. По-третє, потрібно чітко визначити гендерні ролі та потенційні стереотипи. Психологи повинні усвідомлювати та уникати посилення гендерних ролей та стереотипів у процесі консультування. Натомість, краще звернути увагу на індивідуальні потреби та проблеми кожного клієнта незалежно від їхнього гендеру. По-четверте, якщо це командна робота, то має бути різноманітність психологічної команди. Тобто, якщо психологи працюють в команді, то важливо підтримувати різноманітність гендерів у такій психологічній групі і це може бути корисним і ефективним рішенням. Це дозволить клієнтам вибирати психолога з гендерною ідентичністю або уподобаннями, які їм ближчі, що сприяє ефективній роботі та задоволеності клієнтів. По-п'яте, навчання та обізнаність. Консультанти повинні постійно оновлювати свої знання та навички в галузі гендерних питань та консультативних технік, зокрема продовження професійного навчання, вимагати зворотний зв'язок від клієнтів та колег, а також вивчати сучасні дослідження та практики для кращого розуміння та підтримки клієнтів з урахуванням їхньої гендерної ідентичності та гендерних упереджень. Не

менш важливим залишається індивідуальний підхід: потрібно підходити до кожного клієнта з розумінням, що гендерна ідентичність і її вираз, а також гендерні упередження різняться у кожної людини. Відтак, психолог мусить приділяти час для обговорення з клієнтом його власних уподобань, переконань, упереджень та очікувань від консультування. Це допоможе визначити найкращі консультативні техніки, які підходять для кожного індивіда. Також, слід вмикати гендерносвідоме мовлення. Це означає, що психолог-консультант мусить звертати увагу на використання мови та термінології, щоб вона була включаючою та поважною до різної гендерної ідентичності, зокрема використовувати узгоджену термінологію, віддану перевагу клієнту, і уникати нав'язування припущень про гендерну ідентичність. Важливим аспектом є партнерство та емпатія. В цьому контексті потрібно розвивати відкриту та довірчу атмосферу під час консультацій. Важливо створити простір, в якому клієнти можуть почуватися комфортно та безпечно для вираження своїх емоцій, переживань та труднощів, пов'язаних із гендерною ідентичністю. Можна також використовувати широкі гендерні ресурси: надавайте клієнтам інформацію про доступні ресурси, підтримку або групи, які можуть бути спеціально орієнтовані на конкретні гендерні групи. Це може включати посилання на організації, спільноти та онлайн-матеріали, що спеціалізуються на гендерній підтримці та питаннях, пов'язаних з ідентичністю. Так чи інакше гендерна сфера постійно змінюється та розвивається, а відтак спеціалісти повинні постійно приділяти час для самоосвіти та навчання з гендерних питань та консультативних технік, зокрема вивчати актуальні дослідження, а також брати участь у семінарах чи тренінгах, щоб покращувати свої навички та розширювати свою базу знань.

Ці рекомендації дозволять психологам та консультантам більш ефективно враховувати гендерні особливості, зокрема гендерні упередження при виборі та застосуванні консультативних технік, задаючи тим самим

основи для якісного та високоефективного консультування незалежно від гендерної ідентичності клієнта та його упереджень.

Якщо зосередитись виключно на гендерних особливостях у підборі консультативних технік для клієнтів із гендерними упередженнями, то вони потребують особливої уваги та підходу. Ось кілька важливих аспектів, які слід врахувати під час роботи з такими клієнтами:

1. Свідомість та повага до гендерних ідентичностей: важливо усвідомлювати та поважати різні гендерні ідентичності та їх унікальні потреби. Консультант повинен бути готовий адаптувати підхід та техніки, щоб відповідати гендерним уподобанням клієнта, зокрема не підтримувати його гендерні упередження;

2. Створення безпечного середовища: консультант повинен забезпечити безпечний та комфортний простір для клієнтів із гендерними упередженнями. Це включає використання правильної термінології, поважне спілкування та встановлення довірчих відносин із клієнтом;

3. Робота з дисфорією за статтю: клієнти з гендерними упередженнями можуть страждати від дисфорії за статтю, коли їхня гендерна ідентичність не відповідає їх асигнованій при народженні статі. Консультант має бути чуйним до цих проблем і використовувати техніки, які допоможуть клієнту краще зрозуміти та прийняти свою гендерну ідентичність;

4. Експертиза з гендерних питань: робота з клієнтами з гендерними упередженнями вимагає експертизи з гендерних питань. Консультанти повинні мати знання про різні гендерні ідентичності, соціальні та культурні питання, пов'язані з гендером, і мати ресурси, щоб забезпечити ефективну підтримку та керівництво;

5. Включення комплексної підтримки: консультанти повинні заохочувати клієнтів з гендерними упередженнями шукати та отримувати комплексну підтримку, включаючи групи підтримки, спільноти, онлайн-ресурси та інші спеціалізовані послуги. Підбір технік, що сприяють зміцненню такої підтримки, є важливим аспектом процесу консультації;

Отже, при роботі з клієнтами з гендерними упередженнями важливо враховувати їх унікальні потреби та надати їм безпечний і комфортний простір, що включає можливості для персонального зростання та подолання своїх гендерних упереджень і в кінцевому випадку - ефективного вирішення своєї проблеми, з якою людина звернулася за психологічним консультуванням.

3.2. Навчання консультантів роботі з клієнтами з гендерними упередженнями

Для навчання консультантів роботі з клієнтами, які мають гендерні упередження, важливо надати їм спеціалізовану та обізнану підготовку. Ось кілька пропозицій про те, що може включати таке навчання:

1. Розуміння гендерних упереджень: навчання має починатися з усвідомлення гендерних упереджень, їхнього впливу на нашу культуру та суспільство. Консультанти повинні ознайомитися з дослідженнями, теоріями та практичним досвідом, пов'язаними з гендером та гендерними упередженнями, зокрема мати глибоке розуміння потенційних гендерних упереджень своїх клієнтів та їхнього впливу на клієнтів, і в свою чергу вплив на кінцеві результати психологічного консультування. Це включає поінформованість про стереотипи, дискримінацію та нерівність, пов'язаних з гендером. Відтак, важливо допомогти консультантам розвинути глибоке розуміння того, як гендерні упередження формуються, які чинники їх виникнення та розвитку і як вони можуть впливати на клієнтів. Це може включати обговорення стереотипів, сексизму, дискримінації та інших форм гендерної нерівності;

2. Інклюзивний та безпечний підхід: навчання має допомогти консультантам розвинути інклюзивний підхід до роботи з різними клієнтами з гендерними упередженнями. Це включає вміння створювати безпечний простір, де клієнти можуть відкрито обговорювати свої упередження та

отримувати підтримку у їх вирішенні, що буде вести до успішного вирішення їх психологічних проблем;

3. Емпатія та розуміння: емпатія та толерантність є важливими якостями консультанта, що працює з клієнтами, які стикаються з гендерними упередженнями. Навчання повинно включати елементи, спрямовані на розвиток емпатичного ставлення до клієнта та вміння реагувати на його потреби та побоювання. Навчання має наголошувати на важливості емпатії та розуміння в роботі з клієнтами, які зіткнулися з гендерними упередженнями. Консультанти повинні бути готові слухати та підтримувати клієнтів, а також допомагати їм усвідомлювати та долати свої упередження;

4. Культурна компетенція: навчання має бути зосереджено в першу чергу на формування культурної компетенції консультантів під час роботи з клієнтами з гендерними упередженнями. Це передбачає поінформованість про різноманітні культурні контексти та різні погляди на гендерні питання. Консультанти повинні вміти адаптувати свій підхід та надавати послуги, які враховують унікальні потреби та цінності клієнта. Це також може містити обговорення культурно-орієнтованих підходів та принципів роботи. Саме навчання має включати елементи культурної компетенції, щоб консультанти могли враховувати різноманітність культурних контекстів і поглядів на гендерні питання. Це допоможе їм адаптувати свій підхід, залежно від особливостей клієнтів;

5. Розвиток навичок комунікації: консультанти повинні бути готовими використовувати ефективні комунікаційні стратегії при роботі з клієнтами з гендерними упередженнями. Навчання має включати розвиток навичок активного слухання, задання відкритих питань, вміння підтверджувати та впізнавати голос клієнта. Також слід практикувати зворотний зв'язок та вміння працювати з емоціями та складними ситуаціями у консультативній сесії. Важливо навчити їх використовувати неупереджене та поважне спілкування, а також встановлювати довірчі стосунки з клієнтами;

6. Розвиток мультимодальних підходів: навчання консультантів має включати розвиток навичок роботи з різними консультативними техніками та методиками, які можуть бути ефективними при роботі з клієнтами з гендерними упередженнями. Це може включати використання мистецтва, ігри, рольових моделей, творчого написання та інших методів, які допоможуть клієнтам висловлювати свої щирі емоції та переживання;

7. Огляд ресурсів та підтримки: важливо надати консультантам інформацію про доступні ресурси та підтримку для клієнтів із гендерними упередженнями. Це може включати посилання на організації, спільноти та онлайн-ресурси, що спеціалізуються на підтримці таких клієнтів.

Можна визначити ще кілька аспектів, які можна врахувати під час навчання консультантів для роботи з клієнтами з гендерними упередженнями:

1. Знання правового та політичного контексту: консультанти повинні бути поінформовані про законодавство, політику та права, пов'язані з гендерною ідентичністю та упередженнями. Навчання може включати огляд гендерних прав та міжнародних стандартів, які можуть допомогти консультантам краще орієнтуватися у правових аспектах рішень та підтримки клієнтів;

2. Розпізнавання та подолання власних упереджень: важливо, щоб консультанти були обізнані про свої власні упередження та готові працювати над їх подоланням. Навчання може включати рефлексію та самоаналіз, щоб консультанти краще розуміли себе та свої впливи на роботу з клієнтами;

3. Робота в мультидисциплінарних командах: співпраця з іншими фахівцями, такими як соціальні працівники, психологи або лікарі, може бути необхідною при роботі з клієнтами з гендерними упередженнями. Навчання має відображати значущість мультидисциплінарного підходу та практичні навички роботи у такій команді;

4. Оновлення знань та навичок: гендерні питання та упередження постійно розвиваються та еволюціонують. Навчання консультантів має наголосити на необхідності постійного оновлення знань та навичок, таких як

читання актуальних досліджень, участь у семінарах та навчальних заходах, а також обмін досвідом із колегами;

5. Практика та супервізія: здійснення практичних вправ та супервізія – важливі елементи навчання для консультантів. Практичні вправи можуть допомогти консультантам застосовувати нові навички та техніки у реальних сценаріях із клієнтами з гендерними упередженнями. Супервізія надає можливість для зворотного зв'язку та рефлексії над роботою з клієнтами.

6. Підтримка міжкультурного розуміння: консультанти мають бути готові працювати з клієнтами різних культур та релігій та враховувати їх унікальні гендерні упередження. Навчання має включати матеріали та обговорення, що дозволяють розвивати міжкультурне розуміння та адаптувати роботу з урахуванням гендерних відмінностей та культурних практик;

7. Розвиток навичок активного слухання: крім основних навичок комунікації, консультанти мають бути навчені також активному слуханню клієнтів. Це включає вміння уважно слухати та спостерігати за невербальними сигналами клієнтів, а також ставити уточнюючі питання, щоб повністю зрозуміти їхні гендерні побоювання та потреби;

8. Робота з вторинною травмою: консультанти, які працюють із клієнтами, які стикаються з гендерними упередженнями, можуть стикатися з сильними емоційними реакціями і навіть ситуаціями вторинної травматизації. Навчання має включати розвиток навичок самотурботи та методів подолання стресу для консультантів, щоб вони могли ефективно підтримувати клієнтів та піклуватися про своє емоційне благополуччя;

9. Підтримка досліджень та інновацій: навчання може також заохочувати консультантів до активної участі у наукових дослідженнях та гендерних інноваціях. Це дозволить їм залишатися в курсі останніх прогресивних підходів та практик, а також сприяти розвитку власної експертизи у сфері роботи з гендерно-орієнтованими клієнтами.

Ми також визначили і обґрунтували наступні фактори, які можуть бути важливими при навчанні консультантів для роботи з клієнтами з гендерними упередженнями:

1. Специфічні навички для роботи з дітьми та підлітками: якщо в роботі з гендерними упередженнями включені клієнти у молодому віці, консультанти мають бути навчені спеціальними навичками роботи з дітьми та підлітками. Навчання може включати ознайомлення з психологічними та соціокультурними потребами дітей та підлітків, що розвиваються, а також ефективними комунікаційними стратегіями для роботи з ними;

2. Соціальна та економічна нерівність: навчання консультантів для роботи з гендерними упередженнями має також враховувати соціальні та економічні аспекти клієнтів. Це може включати навчальні модулі, які допоможуть консультантам зрозуміти зв'язок між гендерними упередженнями та соціальним економічним становищем клієнтів, а також сприяти розвитку компетенцій у сфері рівності можливостей та адаптованого підходу до роботи з різноманітними клієнтами;

3. Оцінка та вимірювання ефективності: важливо, щоб консультанти вміли оцінювати та вимірювати ефективність своєї роботи з клієнтами з гендерними упередженнями. Навчання може включати інструменти та методи для збору даних, оцінки та відстеження результатів, а також розвитку практик покращення якості та оцінки впливу на зміну гендерних упереджень у клієнтів;

4. Робота з сім'ями та суспільством: коли йдеться про гендерні упередження, сім'я та суспільство можуть відігравати важливу роль у житті клієнтів. Навчання консультантів має включати навички роботи з сім'ями та суспільством, такі як формування сімейної підтримки, освітні програми та агітаційні кампанії для зміни ставлення суспільства до гендерних упереджень;

5. Етичні роздуми: при роботі з клієнтами з гендерними упередженнями консультанти повинні дотримуватись етичних стандартів та

забезпечувати конфіденційність. Навчання має включати огляд етичних принципів та керівних принципів роботи з клієнтами, а також обговорення складнощів та меж, що виникають під час роботи з подібними темами.

Отже, навчальні програми для консультантів, які працюють з гендерними упередженнями, повинні враховувати широкий спектр факторів та навичок, пов'язаних із цією сферою роботи. Вони повинні забезпечувати не лише розуміння основних концепцій та теорій, але також розвивати практичні навички та усвідомленість щодо гендерних питань. Навчання консультантів для роботи з клієнтами з гендерними упередженнями має бути засноване на фундаментальних знаннях, але також враховувати тенденції, що розвиваються, і різноманітність потреб клієнтів. Воно має сприяти розвитку навичок, адаптації підходу та постійному професійному розвитку консультантів. Важливо, щоб навчання консультантів для роботи з клієнтами з гендерними упередженнями було комплексним та інтерактивним. Воно має містити теоретичні знання, практичні вправи, саморефлексію та підтримку у сфері емоційного благополуччя. Ефективне навчання дозволить консультантам краще розуміти та підтримувати клієнтів, які стикаються з гендерними упередженнями. Загалом навчання консультантів роботі з клієнтами з гендерними упередженнями має бути багатоаспектним та включати як теоретичні знання, так і практичні навички. Важливо допомогти їм розвинути глибоке розуміння гендерних питань та готовність працювати з клієнтами, які стикаються з гендерною нерівністю та упередженнями.

3.3. Розвиток індивідуального підходу у консультуванні з позиції гендерної проблематики

Розробка індивідуального підходу до психологічного консультування з урахуванням гендерних упереджень клієнтів допоможе покращити кінцевий результат консультації і створити безпечну та сприятливу атмосферу для кожного клієнта.

Одним з перших кроків буде усвідомлення особистих гендерних упереджень психолога. Для цього можна зробити самоаналіз, оцінити себе відносно власних упереджень та виявити можливі джерела або стереотипи, які можуть впливати на роботу з клієнтами. Освітлення цього питання може допомогти зберегти об'єктивність та нейтральність в процесі консультування.

Подальшим кроком буде розуміння та повага до різних гендерних ідентичностей. Психолог може вивчати та розуміти різні концепції гендерної ідентичності, включаючи термінологію та унікальні проблеми, з якими зіштовхнулися різні гендерні групи. Це дозволить психологу побудувати довірчу атмосферу та сприяти глибшому розумінню клієнтів.

Важливим аспектом індивідуального підходу є врахування та повага до особистих преференцій клієнтів. Консультант може використовувати різні підходи та методики в залежності від потреб кожного клієнта, не допускаючи передбачуваності або упередженості на основі їх гендеру. Вироблення індивідуального плану консультування, спрямованого на вирішення конкретних потреб клієнта, покращує ефективність консультації та створює позитивний результат.

Окрім того, психолог може проявляти емпатію та співчуття до клієнтів, незалежно від їх гендерної ідентичності. Це означає, що психолог не судитиме або розглядатиме клієнтів через призму їх статі або гендеру, а зосередиться на їхніх потребах, емоціях та досвіді.

Застосування цього індивідуального підходу сприятиме покращенню кінцевого результату психологічного консультування та підтримає розвиток гендерної рівності та розуміння в суспільстві.

Розвиток індивідуального підходу у консультуванні з позиції гендерної проблематики може включати розробку індивідуального плану для психолога в роботі з клієнтами з гендерними упередженнями. Отже, ми можемо запропонувати концептуальну схему, яка включатиме наступні етапи:

1. Освітлення власних гендерних упереджень:

a. Провести самоаналіз та визначити свої особисті гендерні упередження.

b. Встановити афективний контроль та свідомий нагляд над цими упередженнями під час роботи з клієнтами.

2. Навчання і розуміння гендерної термінології та концепцій:

a. Дослідити різні гендерні теорії, концепції та термінологію.

b. Дізнатися про специфічні потреби та проблеми, з якими стикаються різні гендерні групи.

c. Врахувати гендерні розходження та унаслідування в процесі психологічного консультування.

3. Адаптування методів роботи:

a. Вивчати та ознайомитися з різними підходами та методиками психологічного консультування, що враховують гендерні аспекти.

b. Розвивати гнучкість та уміння пристосовувати методи та підходи до потреб і упереджень кожного клієнта.

4. Розвиток емпатії та культурної чутливості:

a. Використовувати активне слухання та емпатію, щоб краще розуміти досвід клієнтів з гендерними упередженнями.

b. Розвивати культурну чутливість та сприйнятливність до різних гендерних ідентичностей.

5. Створення безпечного простору та партнерства:

a. Забезпечувати безпечне та прийнятне середовище для клієнтів, де вони можуть відчувати себе поважно та прийнято.

b. Підтримувати партнерські стосунки із клієнтами, спільно розробляти індивідуальні цілі та стратегії в роботі.

6. Постійний професійний розвиток:

a. Брати участь у тренінгах, семінарах та конференціях, що стосуються гендерних питань.

b. Активно вивчати інновації та новітні підходи в психологічному консультуванні з урахуванням гендерних аспектів.

Ця схема може стати основою розвитку психолога в роботі з клієнтами з гендерними упередженнями. Проте, варто пригадувати, що це лише загальні напрямки, і план повинен бути адаптований до конкретних потреб, ресурсів та контексту роботи психолога з конкретними клієнтами та їх проблемами.

Також ми розробили і пропонуємо універсальний план роботи психолога з клієнтами з гендерними упередженнями, який можна з легкістю коректувати в залежності від клієнта та його гендерних упереджень.

Універсальний план роботи психолога з клієнтами з гендерними упередженнями включає такі послідовні етапи:

Етап 1: Збір інформації

- Запропонувати клієнтам анонімний опитник для збору інформації про їх ставлення до різних гендерів, ролей та стереотипів.

- Провести інтерв'ю з клієнтами для отримання детальнішої інформації про їх досвід, переконання та емоції щодо гендерних упереджень.

Етап 2: Обробка і аналіз інформації

- Проаналізувати отриману інформацію, виявити основні гендерні упередження, що впливають на клієнтів.

- Визначити спільні чинники та закономірності, що сприяють формуванню гендерних упереджень.

- Визначити особливості та індивідуальні потреби кожного клієнта.

Етап 3: Планування та прийняття рішень

- Розробити індивідуальний план роботи з кожним клієнтом на основі зібраної інформації та їхніх потреб.

- Розглянути різні підходи та методики роботи з гендерними упередженнями і вибрати найбільш відповідні для кожного клієнта.

Етап 4: Виконання плану роботи

- Проводити індивідуальні консультації з кожним клієнтом для розкриття та розуміння їхніх власних гендерних упереджень.

- Застосовувати методики підтримки та внутрішнього дослідження, щоб клієнти могли розкрити власне ставлення до гендерних упереджень та внести корективи у свої переконання.

- Продовжити збирати дані та спостерігати за змінами в уявленнях та ставленнях кожного клієнта.

Етап 5: Евалюація та корекція

- Оцінити результати роботи з кожним клієнтом.
- Провести спільне обговорення з клієнтом щодо досягнутих змін та виявлених проблем.

- Запропонувати додаткові ресурси та рекомендації для подальшого праці з гендерними упередженнями.

- Скоригувати план роботи згідно зі змінами в потребах та особливостях кожного клієнта.

Цей універсальний план роботи психолога з клієнтами з гендерними упередженнями може бути коректований та адаптований з урахуванням особливостей кожного клієнта. Результати збору інформації та інтерв'ювання допомагають психологу побудувати індивідуальний підхід до кожного клієнта, що враховує їхні потреби та цілі. Також під час роботи з клієнтами варто використовувати різні методики та підходи для досягнення максимальних результатів.

Також можна запропонувати більш розширений план роботи психолога з клієнтами з гендерними упередженнями, який може включати наступні етапи:

Етап 1: Збір інформації

- Запропонувати клієнтам додаткові методи збору інформації, такі як інтерв'ю з родичами або близькими друзями, щоб отримати більш повну картину їхніх гендерних упереджень.

- Використовувати додаткові психологічні тести та шкали для вимірювання ставлення до гендеру та стереотипів.

Етап 2: Аналіз та врахування контексту

- Вивчити соціокультурний та історичний контекст, в якому клієнт виріс та функціонує, оскільки це може впливати на формування їхніх гендерних упереджень.

- Враховувати різні шляхи індивідуального вираження гендерної ідентичності (трансгендерні, небінарні тощо) і встановлювати співставлення з інших сторінок психологічного стану та самоідентифікації клієнта.

Етап 3: Розробка підходу

- Враховувати індивідуальні особливості клієнта, такі як його гендерна ідентичність, наявність тривожності чи депресії, рівень самоцінки, психологічні ресурси тощо.

- Розглянути можливість використання групової терапії для клієнтів з гендерними упередженнями, де можна створити підтримуючу та розуміючу атмосферу.

Етап 4: Виконання плану роботи

- Працювати з клієнтом, використовуючи різні методики та техніки, такі як когнітивно-поведінкова терапія, діалектична поведінкова терапія, підкріплення позитивних змін тощо.

- Займатися з клієнтом розмовами та обговоренням переконань, що лежать в основі їхніх гендерних упереджень, та надавати простір для переосмислення та зміни думки.

Етап 5: Підтримка та післятерапевтична робота

- Забезпечувати підтримку та управління емоціями клієнта під час процесу зміни ставлення до гендерних упереджень.

- Сприяти формуванню нових, позитивних переконань та розумінню різноманіття гендерів.

- Забезпечити доступ до додаткових ресурсів і, за потреби, направити клієнта до спеціалістів з інших галузей (наприклад, лікарям або соціальним працівникам).

Розширений план роботи психолога з клієнтами з гендерними упередженнями дозволяє більш глибоко досліджувати та враховувати різні

фактори, що впливають на формування та зміну гендерних упереджень у кожного клієнта. Він може бути додатково коригований психологом для досягнення найбільш ефективних результатів в роботі з клієнтами.

Висновки до розділу 3.

На підставі отриманих даних можна зробити кілька висновків, що існує певний вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування, зокрема гендерні уподобання в невеликій мірі впливають на вибір спеціаліста, як в залежності від статі психолога, так і в залежності від статі клієнта, існує різниця в сприйнятті залежно від статі клієнта, та існує певний дискомфорт при зверненні, як до жінки-психолога, так і при зверненні до чоловіка-психолога, видно, що існують різні упередження та погляди щодо відносин з чоловіком-психологом чи жінкою-психологом, і деякі опитані вважають, що стать може впливати на результати терапії. Отже, ці спостереження можуть вказувати на наявність гендерного впливу на результати психологічного консультування, зокрема це може бути причиною невдалого консультування. Отже, на основі представлених результатів ми пропонуємо сформулювати конкретні рекомендації щодо гендерних особливостей при виборі консультативних технік. По-перше, потрібно враховувати різноманітні гендерні перспективи як у контексті вибору психолога, так і в самому процесі консультування. По-друге, важливо застосовувати поєднання технік, зокрема потрібно зважати на те, що різні гендерні групи можуть відгукуватися на різні консультативні техніки. По-третє, потрібно чітко визначити гендерні ролі та потенційні стереотипи. По-четверте, якщо це командна робота, то має бути різноманітність психологічної команди. По-п'яте, консультанти повинні постійно оновлювати

свої знання та навички в галузі гендерних питань та консультативних технік. Не менш важливим залишається індивідуальний підхід.

Також ми обґрунтували важливі аспекти, які слід врахувати під час роботи з такими клієнтами: 1. Свідомість та повага до гендерних ідентичностей; 2. Створення безпечного середовища; 3. Робота з дисфорією за статтю; 4. Експертиза з гендерних питань; 5. Включення комплексної підтримки. Отже, при роботі з клієнтами з гендерними упередженнями важливо враховувати їх унікальні потреби та надати їм безпечний і комфортний простір.

Важливо також проводити спеціальні навчання консультантів роботі з клієнтами з гендерними упередженнями. Ось кілька пропозицій про те, що може включати таке навчання: 1. Розуміння гендерних упереджень; 2. Інклюзивний та безпечний підхід; 3. Емпатія та розуміння; 4. Культурна компетенція; 5. Розвиток навичок комунікації; 6. Розвиток мультимодальних підходів; 7. Огляд ресурсів та підтримки; 8. Знання правового та політичного контексту; 9. Розпізнавання та подолання власних упереджень; 10. Робота в мультидисциплінарних командах; 11. Оновлення знань та навичок; 12. Практика та супервізія; 13. Підтримка міжкультурного розуміння; 14. Розвиток навичок активного слухання; 15. Робота з вторинною травмою; 16. Підтримка досліджень та інновацій.

Вважаємо за необхідне розвивати індивідуальний підхід у консультуванні з позиції гендерної проблематики. Одним з перших кроків буде усвідомлення особистих гендерних упереджень психолога. Подальшим кроком буде розуміння та повага до різних гендерних ідентичностей. Психолог може вивчати та розуміти різні концепції гендерної ідентичності, включаючи термінологію та унікальні проблеми, з якими зіштовхнулися. Важливим аспектом індивідуального підходу є врахування та повага до особистих преференцій клієнтів. Окрім того, психолог може проявляти емпатію та співчуття до клієнтів, незалежно від їх гендерної ідентичності.

Розвиток індивідуального підходу у консультуванні з позиції гендерної проблематики може включати розробку індивідуального плану для психолога в роботі з клієнтами з гендерними упередженнями. Отже, ми запропонували концептуальну схему, яка включатиме наступні етапи: 1. Освітлення власних гендерних упереджень; 2. Навчання і розуміння гендерної термінології та концепцій; 3. Адаптування методів роботи; 4. Розвиток емпатії та культурної чутливості; 5. Створення безпечного простору та партнерства; 6. Постійний професійний розвиток.

Також ми розробили і пропонуємо універсальний план роботи психолога з клієнтами з гендерними упередженнями, який включає такі послідовні етапи:

Етап 1: Збір інформації: - Запропонувати клієнтам анонімний опитник для збору інформації про їх ставлення до різних гендерів, ролей та стереотипів; - Провести інтерв'ю з клієнтами для отримання детальнішої інформації про їх досвід, переконання та емоції щодо гендерних упереджень. Етап 2: Обробка і аналіз інформації: - Проаналізувати отриману інформацію, виявити основні гендерні упередження, що впливають на клієнтів; - Визначити спільні чинники та закономірності, що сприяють формуванню гендерних упереджень; - Визначити особливості та індивідуальні потреби кожного клієнта. Етап 3: Планування та прийняття рішень: - Розробити індивідуальний план роботи з кожним клієнтом на основі зібраної інформації та їхніх потреб; - Розглянути різні підходи та методики роботи з гендерними упередженнями і вибрати найбільш відповідні для кожного клієнта. Етап 4: Виконання плану роботи: - Проводити індивідуальні консультації з кожним клієнтом для розкриття та розуміння їхніх власних гендерних упереджень; - Застосовувати методики підтримки та внутрішнього дослідження, щоб клієнти могли розкрити власне ставлення до гендерних упереджень та внести корективи у свої переконання; - Продовжити збирати дані та спостерігати за змінами в уявленнях та ставленнях кожного клієнта. Етап 5: Евалюація та корекція: - Оцінити результати роботи з кожним клієнтом; - Провести спільне

обговорення з клієнтом щодо досягнутих змін та виявлених проблем; -
Запропонувати додаткові ресурси та рекомендації для подальшого праці з
гендерними упередженнями; - Скоригувати план роботи згідно зі змінами в
потребах та особливостях кожного клієнта.

ВИСНОВКИ

У дослідженні нами було визначено сутність гендеру та гендерних упереджень. Гендер - це сукупність соціальних конструктів і репрезентацій, а не закріплена природою даність. Гендерне упередження - це система сформованих та необґрунтованих упереджень, заснованих на статевій приналежності, яка впливає на сприйняття, очікування та поведінку людей відповідно до стереотипів про стать, при цьому привносячи нерівність та дискримінацію у суспільстві. Обґрунтовано, що гендерні упередження можуть проявлятися у консультуванні у психолога, як у відношенні чоловіків, так і жінок, наприклад найрозповсюдженіші: 1. Упередження проти чоловіків; 2. Упередження проти жінок; 3. Подвійні стандарти і стереотипи; 4. Недосвідченість у роботі з певною статтю. Також у клієнтів психолога можуть виникати різні гендерні упередження та негативні установки, які впливають на їхнє мислення та поведінку в контексті консультації: 1. Ідеалізація традиційних ролей; 2. Бінарне мислення; 3. Нормативність гендерної ідентичності; 4. Придушення емоцій. Також важливим завданням було визначити фактори, які впливають на формування гендерних упереджень. До них ми включили: 1. Соціокультурне оточення; 2. Сімейне виховання; 3. Освіта та засоби масової інформації; 4. Особистий досвід та взаємодія; 5. Біологічні та психологічні фактори; 6. Сприйняття психолога; 7. Релігія та віра; 8. Економічні фактори; 9. Політичний контекст; 10. Групова приналежність; 11. Психологічні чинники; 12. Технологічні та інноваційні зміни; 13. Вплив спільноти та рольових моделей; 14. Особисте зростання та усвідомленість; 15. Вплив соціальних мереж та однолітків. Вплив кожного фактора може бути індивідуалізованим і залежить від унікального контексту та досвіду кожної людини.

Шляхом вивчення зарубіжних теоретико-практичних досліджень з проблематики гендерних особливостей нами були визначені та обґрунтовані особливості жіночого психологічного запиту у консультуванні: 1. Емоційна експресія; 2. Відносини та соціальна підтримка; 3. Стрес та самопіклування;

4. Рушійні фактори та особисті цілі; 5. Теми жіночого здоров'я; 6. Розвиток особистості; 7. Рольові конфлікти; 8. Травми та стресові ситуації; 9. Психологія стосунків; 10. Самоусвідомлення та самовдосконалення. Також визначено наступні особливості консультування чоловіків: 1. Вираження емоцій; 2. Ролі та життєве планування; 3. Стрес та подолання проблем; 4. Самоцінка та самовиявлення; 5. Взаємини та комунікація; 6. Виявлення вразливості; 7. Гендерна соціалізація; 8. Стосунки та інтимна сфера; 9. Робота та кар'єра; 10. Батьківство та патернальність. Різниця між чоловічими та жіночими психологічними запитами полягає у: 1. Вираженні емоцій; 2. Самоідентифікації; 3. Підтримці та стосунках: жінки зазвичай демонструють більшу схильність до встановлення соціальних; 4. Сексуальності та інтимній сферах; 5. Психологічному здоров'ї та самообізнаності.

Для визначення впливу гендерних упереджень на результати психологічного консультування ми застосовували вибіркоче обстеження, розробили опитувальник для визначення гендерних особливостей психологічного консультування з чоловіком та жінкою. Опитування проводилось у вибірці 80 чоловік на платформі Google Форма. Аналіз отриманих результатів згідно опитувальника «Вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування» показав наступні результати: 1. Кількість людей, які ніколи не зверталися до психолога (2,8%), може бути обґрунтована й наявністю гендерних упереджень, зокрема деякі люди, особливо ті, які виростили у середовищі із сильними гендерними стереотипами, можуть відчувати стигму або неспроможність у зверненні до психолога через соціокультурні очікування. Наприклад, чоловіки можуть стикатися з тиском виявляти слабкість, що призводить до уникаючої поведінки по відношенню до психологічної допомоги; 2. Існує велика різниця в кількості жінок і чоловіків у вибірці, з перевагою жінок (66,7%); 3. Визначено, що більшість опитаних (58,3%) звертаються тільки до жінок-психологів; 4. Більшість опитаних не відчуває дискомфорту при зверненні ні до чоловіка (88,9%), ні до жінки-психолога (94,4%); 5. Проте, є ті, які відзначають некомфорт при

спілкуванні з психологом обох статей. 6. Більшість опитаних стверджують, що стаття психолога не вплинула на їх рішення звертатися до нього. Також, значна кількість вважає, що стаття психолога не впливає на ефективність консультування. 7. Опитані вказали на різні очікування від психологів різної статі. 8. Для більшості опитаних основним фактором вибору є конкретний психологічний підхід, а не стаття психолога. 9. Деякі опитані вказали на додаткові аспекти, такі як взаємна довіра, розуміння через спільні статі та інші, які можуть впливати на ефективність консультування. 10. Важливо, що більшість визнає професійність і компетентність, як ключові критерії вибору психолога, а не його стаття. Однак, є ті, хто виділяє розуміння гендерних особливостей.

На підставі отриманих даних можна зробити висновок, що існує певний вплив гендерних упереджень на результати психологічного консультування, зокрема це може бути однією із причин невдалого консультування. Отже, на основі представлених результатів ми пропонуємо сформулювати конкретні рекомендації щодо гендерних особливостей при виборі консультативних технік. По-перше, потрібно враховувати різноманітні гендерні перспективи як у контексті вибору психолога, так і в самому процесі консультування. По-друге, важливо застосовувати поєднання технік, зокрема потрібно зважати на те, що різні гендерні групи можуть відгукуватися на різні консультативні техніки. По-третє, потрібно чітко визначити гендерні ролі та потенційні стереотипи. По-четверте, якщо це командна робота, то має бути різноманітність психологічної команди. По-п'яте, консультанти повинні постійно оновлювати свої знання та навички в галузі гендерних питань та консультативних технік. Не менш важливим залишається індивідуальний підхід.

Також ми розробили і пропонуємо універсальний план роботи психолога з клієнтами з гендерними упередженнями, який включає такі послідовні етапи:

Етап 1: Збір інформації: - Запропонувати клієнтам анонімний опитник для збору інформації про їх ставлення до різних гендерів, ролей та стереотипів; - Провести інтерв'ю з клієнтами для отримання детальнішої інформації про їх досвід, переконання та емоції щодо гендерних упереджень.

Етап 2: Обробка і аналіз інформації: - Проаналізувати отриману інформацію, виявити основні гендерні упередження, що впливають на клієнтів; - Визначити спільні чинники та закономірності, що сприяють формуванню гендерних упереджень; - Визначити особливості та індивідуальні потреби кожного клієнта.

Етап 3: Планування та прийняття рішень: - Розробити індивідуальний план роботи з кожним клієнтом на основі зібраної інформації та їхніх потреб; - Розглянути різні підходи та методики роботи з гендерними упередженнями і вибрати найбільш відповідні для кожного клієнта.

Етап 4: Виконання плану роботи: - Проводити індивідуальні консультації з кожним клієнтом для розкриття та розуміння їхніх власних гендерних упереджень; - Застосовувати методики підтримки та внутрішнього дослідження, щоб клієнти могли розкрити власне ставлення до гендерних упереджень та внести корективи у свої переконання; - Продовжити збирати дані та спостерігати за змінами в уявленнях та ставленнях кожного клієнта.

Етап 5: Евалюація та корекція: - Оцінити результати роботи з кожним клієнтом; - Провести спільне обговорення з клієнтом щодо досягнутих змін та виявлених проблем; - Запропонувати додаткові ресурси та рекомендації для подальшого праці з гендерними упередженнями; - Скоригувати план роботи згідно зі змінами в потребах та особливостях кожного клієнта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Блікгойзер А., Х. фон Барген. Готовність до гендерного інтегрування, Берлін, 2007 URL: <http://www.fit-for-gender.org/webseiten/Englishversion/englishindex.htm>
2. Блинова О.Є. Соціальні стереотипи та ідентичність: особливості взаємозв'язку. *Проблеми політичної психології*. Київ : Фенікс, 2014. Вип. 1(15). С. 238–246.
3. Васютинський В. Психологічні виміри спільноти: монографія. К.: Золоті ворота, 2010. 120 с.
4. Гендерна рівність. Представництво ООН в Україні. URL: <http://www.un.org.ua/ua/nasha-robota/gender>.
5. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України. Центр Разумкова: Заповіт, 2016. 232 с. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/usoc/2006_5/7-12.pdf
6. Говорун Т.В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія: навч. посіб. Київ: Академія, 2004. 308 с.
7. Голованова Т.П. Теорія і практика формування гендерної рівності студентської молоді: монографія. Запоріжжя, 2007. 338 с.
8. Голубєва М.О., Ковальчук О.С. Гендерна культура та гендерна чутливість. Цілі сталого розвитку: глобальні та національні виміри. URL : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13147/Holubieva_Hender_na_kultura_pedahoha_ta_henderna_chutlyvist.pdf?sequence=1&isAllowed=
9. Європейське соціальне обстеження. URL: <http://www.europeansocialsurvey.org/>
10. Кікінежді О.М., Кізь О.Б. Формування гендерної культури молоді: методичні матеріали до тренінгової програми. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. 160 с.
11. Кікінежді О. М. Соціальне конструювання гендеру в молодіжному середовищі: неотрадиціоналізм чи егалітаризм? *Науковий*

вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. 2012. Вип. 2(2). С. 177-187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2%282%29_22

12. Кіммель М. Гендероване суспільство. К.: Сфера, 2003. 490 с.
13. Кравець В.П. Гендерні дослідження: прикладні аспекти: наук. монографія. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 448с.
14. Краснопольська Т.М. Основні теоретичні конструкти гендера. URL: efaidnbmnnnibpccajpcgclefindmkaj/http://app.nuoua.od.ua/archive/44_2012/2.pdf
15. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості. К.: Вид-цтво ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
16. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. К.: Видавництво «Основи», 2017. 256 с.
17. Майже 90% людей у світі мають упереджене ставлення до жінок – дослідження ООН. Радіо свобода. Новини. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-doslidzhennya-uperedzhennya-proty-zhinok/30469921.html>
18. Практичний посібник із впровадження гендерного підходу. URL: www.undp.org/europeandcis
19. Роджерс К.О. Про становлення особистості: психотерапія очима психотерапевта. URL: <https://ua-wave.com/suspilstvo/k-rodzhers-pro-stanovlennya-osobististy-psikhoterapiya-ochima-psikhoterapevta.html>
20. Синякова В.Б. Соціально-педагогічний і психологічний супровід гендерного виховання школярів. URL: file:///D:/Nvuuped_2016_2_63.pdf
21. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки. URL: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>
22. Степанов О.М. Психологічна енциклопедія. К.: «Академвидав», 2006. 424 с.

23. Теорія соціальних ролей. Психологія людини. URL: <http://www.psibook.com/15/27.html>
24. Титаренко Т.М. Життєві домагання особистості у гендерному контексті. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. Т. V. Ч. 6. К., 2003. С. 276–281.
25. Цокур О.С., Іванова І.В. Основи гендерного виховання. Гендерний розвиток у суспільстві : (конспекти лекцій). Київ, 2005. С. 183–223.
26. Шевченко З.В. Словник гендерних термінів. Черкаси: 2016. 336 с. URL: <http://a-z-gender.net/ua/patriarxatnij-ta-patriarxalnij.html>
27. Bem S.L. The lenses of gender: Transforming the debate on sexual inequality. 1993. NewHaven, CT: Yale University Press.
28. Broverman, I.K., Broverman, D.M., Clarkson, F.E., Rosenkrantz, P.S., & Vogel, S. R. Sex-role stereotypes and clinical judgments of mental health. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1970, 34(1), 1–7. URL: <https://doi.org/10.1037/h0028797>
29. Brown, A.L., & Campione, J.C. Communities of learning and thinking, or a context by any other name. In D. Kuhn (Ed.). *Developmental perspectives on teaching and learning thinking skill*, 1990, pp. 108–126.
30. Burch M.A. & Skovholt T.M. Counseling services and men in need: A problem in personenvironment matching. *AMUCA Journal*, 1982, 4, pp. 89-96.
31. Connell, C. Doing, Undoing, or Redoing Gender? *Gender & Society*, 2010, 24(1), P. 31–55. doi:10.1177/0891243209356429
32. Davenport, D., & Yurich, J. Multicultural gender issues. *Journal of Counseling and Development*, 1991, 70, 64–71.
33. Developing Gender Statistics: A Practical Tool. United Nations Economic Commission for Europe. 2010. URL: <https://unece.org/info/Statistics/pub/21832>

34. Diamond, L.M., & Butterworth, M. Questioning Gender and Sexual Identity: Dynamic Links Over Time. *Sex Roles*, 2008, 59(5-6), 365–376. doi:10.1007/s11199008-9425-3.
35. Ellis L. Theories of rape. N.-Y.: Hemisphere Publishing Corporation, 1989.
36. Enns, C.Z., & Hackett, G. A comparison of feminist and nonfeminist women's and men's reactions to nonsexist and feminist counseling: A replication and extension. *Journal of Counseling & Development*, 1993, 71(5), 499–509. URL: <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1993.tb02232.x>
37. Erikson E.H. Identity: youth and crisis. 1968. Norton & Co.
38. Eurostat. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM&StrGroupCode=CLASSIFIC&StrLanguageCode=EN
39. Gilligan C. In a different voice: Psychological theory and women's development. 1982. Harvard University Press.
40. Goffman, E. Gender Advertisements. 1979, N.Y., Hagerstown, San Francisco, London: Harper & Row.
41. Goldman Karen Fredda. The population biology of *Coenonympha tullia* on Jasper Ridge: strategies of a bivoltine butterfly. 1972. Ph.D. dissertation, Department of Biological Sciences, Stanford University.
42. Hanna, C.A., Hanna, F.J. , Giordano, F.G., & Tollerud, T. Meeting the needs of women in counseling: Implications of a review of the literature. *Journal of Humanistic Education and Development*, 1998, 36, pp. 160–170.
43. Hare-Mustin R.T. An appraisal of the relationship between women and psychotherapy. *American Psychologist*, 1983, 38, pp. 593-599.
44. Johnson, M., & Scarato, A. M. A knowledge base for counselors of women. *The Counseling Psychologist*, 1979, 8(1), 14–16. URL: <https://doi.org/10.1177/001100007900800110>
45. Jourard S.M. Self-disclosure: An Experimental Analysis of the Transparent Self. Wiley-Interscience, 1971 248 p.

46. Kessler S. J., McKenna W. Gender Construction In Everyday Life: Transsexualism (Abridged). *Feminism & Psychology*. 2000, SAGE (London, Thousand Oaks and New Delhi), Vol. 10 (1). pp. 11–29
47. Kikinezhdi O.M., Kiz O.B. Gender-educational technologies of the accompaniment of the egalitarian socialization of Ukrainian youth. Challenges and prospects for the development of social sciences in Ukraine and EU countries: comparative analysis: Collective monograph.
48. Kikinezhdi O., Kiz O., Shulha I. Gender-sensitive university as a subject of social interaction in the territorial community. *Social work and education* 6 (2), 2019. p. 144-153.
49. Laqueur T. Making sex: Body and gender from the Greeks to Freud. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1992. 336 p.
50. Leonard, M. M., & Collins, A. M. (1979). Woman as footnote. *The Counseling Psychologist*, 1979, 8(1), 6–7. URL: <https://doi.org/10.1177/001100007900800105>
51. Levinson D.J. Eras: The anatomy of the life cycle. *Psychiatric Opinion*, 1978, 15(9), 10–11, 39–48.
52. McFadden, S. H. Points of Connection: Gerontology and the Psychology of Religion. In R. F. Paloutzian & C. L. Park (Eds.), *Handbook of the psychology of religion and spirituality*, 2005, pp. 162–176.
53. McGrath, E., Keita, G.P., Strickland, B.R., & Russo, N.F. (Eds.). *Women and depression: Risk factors and treatment issues: Final report of the American Psychological Association's National Task Force on Women and Depression*. American Psychological Association. 1990. URL: <https://doi.org/10.1037/10074-000>
54. Monro S. Non-binary and genderqueer: An overview of the field. *International Journal of Transgenderism*, 2019. 20 (2-3), 126–131. doi: 10.1080/15532739.2018.1538841
55. Moore, D., & Haverkamp, B. E. (1989). Measured increases in male emotional expressiveness following a structured group intervention. *Journal of*

Counseling & Development, 67(9), 513–517. URL: <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1989.tb02134.x>

56. Nwachuku U.T., Ivey, A.E. Culture-specific counseling: An alternative training model. *Journal of Counseling and Development*, 1991, 70, pp. 106-111

57. Scher, M. Men in hiding: A challenge for the counselor. *Personnel & Guidance Journal*, 1981, 60(4), 199–202. URL: <https://doi.org/10.1002/j.2164-4918.1981.tb00281.x>

58. Stoller R.J. Sex and gender: On the Development of Masculinity and Femininity. New York: Science House, 1968. 226 p.

59. Thames, T.B., & Hill, C.E. Are special skills necessary for counseling women? *The Counseling Psychologist*, 1979, 8(1), 17–18. URL: <https://doi.org/10.1177/001100007900800111>

60. Watson John B. Psychology From The Standpoint Of A Behaviorist. Kessinger Publishing. 2010. 436 p.

61. West, C., & Zimmerman, D. H. Doing Gender. *Gender & Society*. 1987. 1(2), 125-151. doi: 10.1177/0891243287001002002

62. Wastell Colin A. Feminist Developmental Theory: Implications for Counseling. *Journal of Counseling & Development*. 1996. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/j.1556-6676.1996.tb02295.x>

ДОДАТКИ

Опитувальник для визначення гендерних особливостей психологічного консультування з чоловіком та жінкою

Дякуємо за відповіді! Ваша участь допоможе нам зрозуміти ставлення клієнтів до психолога жінки і психолога чоловіка, а також з'ясувати ваші очікування, щодо консультативного процесу.

1. Стать:

Чоловік

Жінка

2. Вік

18-24

25-34

35-44

45-54

55+

3. Чи доводилося вам звертатися до чоловіка-психолога та жінки-психолога раніше?

Так, до обох

Тільки до чоловіка-психолога

Тільки до жінки-психолога

4. Чи часто ви звертаєтесь до психолога для отримання консультацій?

Щодня

Кілька разів на тиждень

Раз на тиждень

Кілька разів на місяць

Раз на місяць

Рідко

5. Як ви оцінюєте свій рівень комфорту під час консультування з психологом-чоловіком?

Дуже комфортно

Комфортно

Нейтрально

Некомфортно

Дуже некомфортно

6. Як ви оцінюєте свій рівень комфорту під час консультування з психологом-жінкою?

Дуже комфортно

Комфортно

Нейтрально

Некомфортно

Дуже некомфортно

7. Що для вас найбільш важливе у взаємодії з психологом під час консультування? (Виберіть всі відповіді, що підходять)

Емпатія та розуміння

Професійність та компетентність

Ступінь активності психолога (включення в розмову, задавання питань тощо)

Розуміння гендерних особливостей

Конфіденційність

Інше:

8. Як би ви описали свій стиль комунікації під час консультування з чоловіком-психологом? (Виберіть всі відповіді, що підходять)

Прямий і впевнений

Ввічливий та обережний

Емоційний та виразний

Комунікативний і відкритий до діалогу

Аналітичний та фактологічний

Інше:

9. Як би ви описали свій стиль комунікації під час консультування з жінкою-психологом? (Виберіть всі відповіді, що підходять)

Прямий і впевнений

Ввічливий та обережний

Емоційний та виразний

Комунікативний і відкритий до діалогу

Аналітичний та фактологічний

Інше:

10. Чи спостерігали ви різницю в підході психолога до консультування залежно від вашої статі?

Так

Ні

Важко відповісти

11. Чи спостерігали ви різницю в підході психолога до консультування залежно від його статі?

Так

Ні

Важко відповісти

12. Які, на вашу думку, можуть бути основні гендерні особливості у психологічному консультуванні? (Виберіть всі відповіді, що підходять)

Різниця в стилі комунікації

Різниця в емоційній виразності

Різниця в обговорюваних темах

Різниця в очікуваннях щодо результату консультування

Інше:

13. З яким психологом ви більш впевненіше відчуваєте себе (комфортніше отримувати консультації)?

Чоловік-психолог

Жінка-психолог

Важко відповісти

14. Які ваші очікування від психологічного консультування з чоловіком-психологом? (Виберіть всі відповіді, що підходять)

Більш аналітичний підхід

Більш прямий і рішучий стиль комунікації

Збільшена спритність в розв'язанні конкретних проблем

Краще розуміння особливостей чоловічої психології

Інше:

15. Які ваші очікування від психологічного консультування з жінкою-психологом? (Виберіть всі відповіді, що підходять)

Більш емоційна підтримка

Більш загальний та всебічний підхід

Збільшена чутливість до ваших емоцій та потреб

Краще розуміння особливостей жіночої психології

Інше:

16. Чи вплинула стаття психолога на ваше рішення звернутися до нього/неї?

Так, стаття мала вплив на вибір

Ні, стаття не мала значення

17. Чи вплинула ваша стаття на вибір психолога для отримання консультації?

Так, стаття мала вплив на вибір

Ні, стаття не мала значення

18. Яка ваша загальна думка щодо ефективності психологічного консультування залежно від статі психолога?

Вважаю, що стаття психолога не впливає на ефективність консультування

Вважаю, що чоловіки-психологи більш ефективні в певних ситуаціях

Вважаю, що жінки-психологи більш ефективні в певних ситуаціях

19. Які можуть бути потенційні перешкоди або вигоди при отриманні консультації від чоловіка-психолога або жінки-психолога? (Виберіть всі відповіді, що підходять)

Сором або нестача відкритості через різницю статі

Додаткова взаємна довіра і зрозуміння через спільність статі

Загальна адаптованість психолога до конкретних проблем в залежності від статі

Відсутність розбіжностей через спільний досвід

Інше:

20. Які переваги ви бачите в отриманні консультацій саме від чоловіка-психолога чи жінки-психолога? (Виберіть всі відповіді, що підходять)

Більша співприязність чи співрозуміння через спільні гендерні досвіди

Більш комфортні відчуття через спільність статі

Краще розуміння ваших особливих потреб через власний досвід

Переваги конкретного психологічного підходу, незалежно від статі

Інше:

21. Чи маєте ви будь-які додаткові спостереження або коментарі щодо відносин до чоловіка-психолога та жінки-психолога при психологічному консультуванні?

Дякую за відповіді! Ваша участь допоможе нам зрозуміти відносини клієнтів до чоловіка-психолога та жінки-психолога та їхні очікування.